

VILNIAUS UNIVERSITETAS
FILOLOGIJOS FAKULTETAS

MARIJA MAŽULĖ
LITERATŪROS ANTROPOLOGIJOS IR KULTŪROS
STUDIJŲ PROGRAMA

**Literatūros festivaliai – vertės kūrimo institucijos:
„Poezijos pavasaris“ ir „Poetinis Druskininkų ruduo“**

Magistro darbas

Darbo vadovė prof. dr. Dalia Satkauskytė

Vilnius

2026

Marija Mažulė, *Literatūros festivaliai – vertės kūrimo institucijos: „Poezijos pavasaris“ ir „Poetinis Druskininkų ruduo“*. Magistro darbas, vadovė prof. dr. Dalia Satkauskytė, Vilniaus universitetas, Filologijos fakultetas, 2026, 57 p.

Raktiniai žodžiai: poezija, literatūros festivaliai, Poezijos pavasaris, Poetinis Druskininkų ruduo, literatūros laukas, simbolinė vertė, literatūros premijos, habitus, lyčių asimetrija, Pierre Bourdieu, James F. English, Gisèle Sapiro.

Keywords: poetry, literary festivals, Poetry Spring, Druskininkai Poetic Fall, literary field, symbolic value, literary awards, habitus, gender asymmetry, Pierre Bourdieu, James F. English, Gisèle Sapiro.

Anotacija

Magistro darbe du svarbiausi Lietuvos poezijos festivaliai – „Poezijos pavasaris“ ir „Poetinis Druskininkų ruduo“, analizuojami kaip simbolinę kultūrinę vertę kuriančios institucijos. Remiantis Pierre'o Bourdieu literatūros lauko teorija, Jameso F. English'o prestižo ekonomikos koncepcija ir Gisèle Sapiro literatūros festivalių kaip autoriams *įšventinimą* suteikiančių institucijų analize, tiriama, kaip šie festivaliai, veikdami pagal skirtingus, vienas kitą papildančius modelius, kuria ir paskirsto simbolinį kapitalą. Nagrinėjama festivalių istorinė raida, institucinė sandara, premijų teikimo mechanizmai, laureatų lyčių asimetrija, festivalių leidžiamų almanachų vaidmuo. Analizuojant „Poezijos pavasario“ ir „Poetinio Druskininkų rudens“ sąveikas, siekiama atskleisti šiuolaikinio Lietuvos poezijos lauko dinamiką, galios santykius ir poetų karjerų trajektorijas lemiančius veiksnius. Darbe laikomasi Chicago citavimo stiliaus.

Annotation

This master's thesis analyzes the two most important poetry festivals in Lithuania – “Poetry Spring” and “Druskininkai Poetic Fall” – as institutions that generate symbolic cultural value. Drawing on Pierre Bourdieu's theory of the literary field, James F. English's concept of the “economy of prestige” and Gisèle Sapiro's analysis of literary festivals as institutions that confer consecration upon authors, the study examines how these festivals, operating according to different yet complementary models, create and distribute symbolic capital. The study examines the historical development of the festivals, their institutional structures, the mechanisms for awarding prizes, gender asymmetry among laureates, and the role of the almanacs published by the festivals. By analyzing the interactions between “Poetry Spring” and “Druskininkai Poetic Fall” the study aims to reveal the dynamics of the contemporary Lithuanian poetry field, power relations, and the factors determining the trajectories of poets' careers. The work follows the Chicago style of citation.

Santrauka

Magistro darbe du svarbiausi Lietuvos poezijos festivaliai – „Poezijos pavasaris“ (PP) ir „Poetinis Druskininkų ruduo“ (PDR), analizuojami kaip simbolinę kultūrinę vertę kuriančios institucijos. Šiame darbe analizuojama PP ir PDR istorija, festivalių pagrindinės veikimo strategijos ir kaip šios institucijos sąveikauja tarpusavyje. Remiantis Pierre'o Bourdieu literatūros lauko teorija, Jameso F. English'o prestižo ekonomikos koncepcija ir Gisèle Sapiro literatūros festivalių kaip autoriams *įšventinimą* suteikiančių institucijų analize, tirama, kaip pagrindiniai poezijos festivaliai Lietuvoje kuria ir paskirsto simbolinę bei ekonominę vertę literatūros lauke, kokia yra šio lauko vidinė hierarchija, kokiais būdais lauke, ypač per festivalių metu teikiamas literatūrines premijas, cirkuliuoja simbolinė vertė, aptariamas festivalių leidžiamų almanachų vaidmuo. Siekiant giliau ištirti šiuos procesus, magistro darbe atliekamas tyrimas, apimantis duomenų surinkimą ir informacijos analizę. Analizuojami duomenys apie laureatus, rėmėjus ir finansines apdovanojimų išraiškas 2001–2025 m. laikotarpiu, žiūrima, kaip premijų finansinė išraiška dera su bendru festivalių biudžetu, kokie yra rėmėjų (valstybės, savivaldybių ar kt. organizacijų) tikslai ir kaip prestižas naudojamas kultūrinei legitimacijai. Atskleidžiama kaip teikiant prestižines PP ir PDR premijas, valstybiniai pinigai – ekonominis kapitalas – „apvalomi“ nuo biurokratijos ir politikos, ir tampa gryna kultūrine verte – simboliniu kapitalu. Pastebima, kad poezijos lauke, labiau linkstančiame į autonomiją, simbolinis kapitalas vis dar yra esmiškai svarbesnis už ekonominį kapitalą. Taip pat tirama administravimo struktūra: kas sudaro komisijas – autoritetai ar biurokratai, kaip valdomas atlygio ir garbės dviprasmiškumas, o taip pat kokią įtaką sprendimams daro užkulisiniai procesai. Analizuojama pagrindinių premijų laureatų statistika 2001–2025 m., detaliau aptariama viena iš pagrindinių Lietuvos poezijos premijų – Jotvingių premija, teikiama PDR metu – analizuojami premijos nuostatai, premijos teikimo komisijos sudarymo būdai ir lyčių pasiskirstymas tarp komisijos narių, pagal kultūrinėje spaudoje skelbtas recenzijas lyginamos vertinimui teiktos ir apdovanojimą pelniusios knygos. Aiškinamasi kokiais būdais festivaliai veikia kaip *vartininkai*, t.y. ką jie įleidžia į poezijos lauką, kokiems autoriams ir kaip suteikia galimybes, prestižą ir galimybę disponuoti didžiausia simboliškai verte. Stebima ir aptariama didžiulė pagrindinių poezijos festivalių metu teikiamų premijų laureatų lyčių asimetriją 2001–2025 m. ir aiškinamasi kodėl ši asimetriją iki šiol itin ryški, nes net ir po viešai išsakytos feministinės kritikos, 2016–2025 m. tarp premijų laureatų lyčių asimetrijos atžilgiu įvykęs pokytis yra nežymus (nuo 82% vyr. / 18% mot. iki 75% vyr. / 25% mot.). Siekiama išsiaiškinti, kaip ši

disbalansą lemia vertinimo komisijų sudėtis (*vartininkų* vaidmuo), simbolinės galios pasiskirstymas bei kokiomis strategijomis (pvz. vieši pasisakymai, kritika) bandoma keisti nusistovėjusį kanoną. Taip pat darbe identifikuojami poezijos lauko autsaideriai, ignoruojantys lauko hierarchiją ir taisykles, o savo ruožtu ignoruojami paties lauko; aiškinamasi kaip buvimas lauko paraštėse veikia šių autorių karjeras, žinomumą ir prestižą.

Turinys

IVADAS	6
TEORINĖ DALIS.....	10
2.1 Pierre'o Bourdieu teorija: poezija kaip autonominė kultūros lauko produkcija	10
2.2 Jameso F. Englisho teorija: prestižo ekonomika.....	11
2.3 Gisèle Sapiro tyrimai: įšventinimas	14
TIRIAMOJI DALIS	17
3.1 Darbo autorės pozicija lauke.....	17
3.2 Svarbiausi poezijos festivaliai Lietuvoje	18
3.3 Svarbiausi literatūros apdovanojimai, teikiami dviejų didžiausių poezijos festivalių metu	24
3.4 „Poezijos pavasario“ laureatai (2001–2025 m.).....	25
3.5 „Poetinio Druskininkų rudens“ laureatai (2001–2025 m.).....	28
3.6 Premijų statistikos palyginimas ir feministinė kritika.....	30
3.7 Premijų nuostatų analizė	34
3.8 Premijų komisijų sudėtis	37
3.9 Oficialaus literatūros lauko autsaideriai.....	47
IŠVADOS	49
Literatūros ir šaltinių sąrašas	52

IVADAS

Literatūros festivaliai – svarbi šiuolaikinio literatūrinio gyvenimo dalis. Žvelgiant istoriškai, tokie renginiai turi galias kultūrinės šaknis, jie susiję su labai sena, dar iki rašto atsiradimo klestėjusia ir šiuo metu vėl tampančia populiaria pasakojimo (*storytelling*) kultūra.

Jei, kaip sako Ursula K. Le Guin, „žodžiai yra įvykiai“, tai kiekvienas paskelbiamas žodžių rinkinys ir kiekvienas perskaitytas paragrafas yra atskiras įvykis. Kalbant apie gyvus pasirodymus, tas „įvykiškumas“ dar labiau išryškėja. [...] Šiame šimtmetyje gyvoji literatūra išgyveno tikrą sprogimą. Ji tapo pagrindine šiuolaikinės literatūros kultūros ir leidybos industrijos dalimi ne tik Jungtinėje Karalystėje, kur aš gyvenu, bet ir visame pasaulyje. Kaip tyrimų objektas ji dažnai buvo ignoruojama.

– teigia gyvosios literatūros ir festivalių tyrinėtoja Ellen Wiles.¹ Tokiuose renginiuose literatūra išties tampa gyvu atlikimo menu, čia ji gali būti atliekama drauge su kitomis meno formomis, eiti į tarpdisciplininius eksperimentus ar būti tiesiog skaitoma garsiai, o taip pat aptariama diskusijose, kritikuojama, vertinama, apdovanojama ir t.t. Festivaliai tampa erdve skaitytojams susitikti su literatūros kūrėjais, užduoti jiems klausimus. Taip pat festivaliuose susitinka ir bendrauja patys literatūros kūrėjai, leidėjai, renginių organizatoriai – įvairūs literatūros lauko dalyviai.

Akivaizdu, kad šiuose renginiuose vyksta svarbūs socialiniai virsmai ir interakcijos. Visų pirma – kokie autoriai gali dalyvauti festivaliuose, kas juos atrenka? Kas organizuoja festivalius, kaip jie įsikuria? Kodėl nuo XX a. pab. pasaulyje stebimas literatūros festivalių bumas? Festivalių metu dažnai teikiamos ir literatūrinės premijos, disponuojama kultūrine verte, simboliniu kapitalu, vyksta jo steigimas, konvertavimas, persikirstymas. Festivalius paranku analizuoti pagal prancūzų sociologo Pierre'o Bourdieu teoriją ir šią teoriją toliau vystančių mokslininkų siūlomą metodologiją. Ellen Wiles, komentuodama kitos festivalių tyrinėtojos Milicent Weber idėjas, rašo, kad „...literatūros festivaliai, kaip ir literatūros apdovanojimai, veikia kaip Pierre'o Bourdieu apibūdinto „literatūros lauko“ mikrokosmosai: tai erdvės, kuriose autoriai, skaitytojai ir kiti

¹ If „words are events“ as Ursula K. Le Guin says they are, then it is an event each time that an assemblage of words is published, and each time that a paragraph is read. When it comes to live performance, that „eventness“ is magnified. [...] Live literature has exploded this century. It has become a central part of contemporary literary culture and the publishing industry – not just in the UK, where I live, but across the globe. As a subject of research it has largely been neglected. – Wiles, Ellen. *Live Literature: The Experience and Cultural Value of Literary Performance Events from Salons to Festivals*, Palgrave Macmillan, 2021, p. 7., čia ir toliau – vert. aut.

literatūros industrijos dalyviai „konkuruoja dėl legitimumo, siekdami įgyti kultūrinį, socialinį ir ekonominį kapitalą“.² Literatūros sociologė Gisèle Sapiro analizuoja literatūros festivalius kaip autoriams *įšventinimą (consecration)* suteikiančias institucijas, aiškina kaip autorių atrinkimas dalyvauti festivaliuose atveria autoriams naujas karjeros trajektorijas, kaip didina jų žinomumą ir turimą prestižą. Bourdieu teorija besiremiantis James'as F. Englishas išsamiai aprašo kultūros (tarp jų ir svarbias literatūros) premijas ir procesus, kurių metu per jas kuriama ir paskirstoma simbolinė vertė. Englishas pastebi, kad XX a. pab. taip pat stebimas ir įvairių kultūros ir meno premijų bumas, jo pavadintas „karštine“ (*prize frenzy*), susijęs ir su įvairių meno festivalių gausa.

Lietuvoje ypač svarbūs poezijos festivaliai. Ko gero tai susiję su požiūriu, kad poezija Lietuvoje turi ypatingą, net sakralų statusą (nors tarp jaunųjų autorių šis požiūris keičiasi), o festivaliai veikia kaip kasmet atsikartojantys ritualai ir palaiko šį šventumo įvaizdį: „...festivaliai atlieka ritualinę funkciją, kuria siekiama sustiprinti *illusio* – t. y. tikėjamą literatūros vertę.“³ Svarbiausi poezijos festivaliai Lietuvoje – nuo 1965 m. organizuojamas ir antru pagal senumą pasaulyje kasmet rengiamu poezijos festivaliu organizatorių pristatomas Poezijos pavasaris (PP) ir nuo 1989 m. rengiamas Poetinis Druskininkų ruduo (PDR). Šie festivaliai nėra plačiau tyrinėti, ypač juos lyginant tarpusavyje. Kiek daugiau yra tyrinėtas PP, ypač šio festivalio įkūrimo aplinkybės, jo reikšmė sovietmečiu (Akvilė Rėklaitytė⁴). Tačiau trūksta tyrimų kaip šiedu poezijos festivaliai veikia šiais laikais, kokią įtaką jie daro visam Lietuvos literatūros ir poezijos laukui, kokiais būdais kuria ir paskirsto simbolinę vertę, ar veikia kaip *įšventinimo* institucijos, taip pat – kaip veikia poetų karjerų trajektorijas.

Šiame darbe analizuosiu PP ir PDR istoriją, jų pagrindines veikimo strategijas, ir kaip šie festivaliai sąveikauja tarpusavyje. Taip pat apžvelgdama pagrindines festivalių metu teikiamas literatūrinės premijas, mėginsiu išsiaiškinti, kaip pagrindiniai poezijos festivaliai Lietuvoje kuria

² „...literary festivals, like literary prizes, operate as microcosms of the ‚literary field‘, as characterised by Pierre Bourdieu: they are spaces where authors, readers and other stakeholders in the literary industry ‚compete for legitimacy through the acquisition of cultural, social and economic capital‘. – Wiles, Ellen. *Live Literature: The Experience and Cultural Value of Literary Performance Events from Salons to Festivals*, Palgrave Macmillan, 2021, p. 194,

³ ‘By the end of the 20th Century, the mechanisms of consecration were renewed within the context of the democratization of culture by the rise of literary festivals.’ – Sapiro, Gisele. *The metamorphosis of modes of consecration in the literary field: Academies, literary prizes, festivals*. In: Elsevier.com,

⁴ Rėklaitytė, Akvilė. Poezijos paukštė kaip Trojos arklys (NŽ-A nr. 5, 2022), internetinė nuoroda: <https://nzidiny.lt/akvile-reklaityte-poezijos-paukse-kaip-trojos-arklys-nz-a-nr-5/>.

ir paskirsto simbolinę bei ekonominę vertę literatūros lauke, kokia yra šio lauko vidinė hierarchija, kokiais būdais lauke (ypač per festivalių metu teikiamas literatūrinės premijas) cirkuliuoja simbolinė vertė. Analizuosiu pagrindinių premijų laureatų statistiką 2001–2025 m., o vieną iš pagrindinių premijų aptarsiu detaliau – analizuosiu premijos nuostatus, premijos teikimo komisijos sudarymo būdus ir narių sąrašus, lyginsiu vertinimui teiktas ir apdovanojimą pelniusias knygas. Aiškinsiuosi kaip festivaliai veikia kaip *vartininkai* (*gatekeepers*), t.y. ką jie įleidžia į poezijos lauką, kokiems autoriams ir kaip suteikia galimybes, prestižą ir galimybę disponuoti didžiausia simboliu verte. Aptarsiu didžiulę laureatų lyčių asimetriją ir aiškinsiuosi kodėl šis reiškinys iki šiol itin ryškus. Taip pat identifikuosiu poezijos lauko autsaiderius, pilnai ar dalinai ignoruojančius lauko hierarchiją ir taisykles, o savo ruožtu ignoruojamus paties lauko; aiškinsiuosi kaip buvimas lauko paraštėse veikia jų karjeras, žinomumą ir prestižą.

Siekiant nuodugniau ištirti šiuos procesus, magistro darbe bus atliekamas tyrimas, apimantis duomenų surinkimą ir informacijos analizę. Bus analizuojami festivaliuose teikiamų literatūros premijų laureatų sąrašai, duomenys apie rėmėjus ir finansines apdovanojimų išraiškas 2001–2025 m. laikotarpiu. Svarbu pažymėti, kad finansinė premijų vertė neatitinka simbolinės vertės: 2024–2025 m. duomenimis, Maironio premija siekia 4000 eurų, „Poezijos pavasario“ premija 7000 eurų⁵, tuo tarpu Jotvingio premija – 2800 eurų, o Jaunojo jotvingio – 1400 eurų. Atliekant analizę bus žiūrima, kaip tokia finansinė išraiška dera su bendru festivalių biudžetu, kokie yra rėmėjų (valstybės, savivaldybių ar organizacijų) tikslai ir kaip prestižas naudojamas kultūrinei legitimacijai. Taip pat bus tiriama premijų administravimo struktūra: kas sudaro komisijas – meno lauko autoritetai ar valstybinių institucijų biurokratai, kaip valdomi atlygio ir garbės dviprasmiškumo klausimai, kokią įtaką sprendimams daro užkulisiniai procesai. Darbe ypatingas dėmesys bus skiriamas lyčių asimetrijai ir kanono formavimo problematikai, pasitelkiant ir institucinę kritiką. 2001–2025 m. laikotarpio duomenys rodo ryškų lyčių disbalansą tarp PP ir PDR metu teikiamų literatūros premijų laureatų. Bendrai per šį laikotarpį pagrindinius apdovanojimus – „Poezijos pavasario“ ir Jotvingių premijas – vyrai pelnė 41 kartą (82 %), o moterys – tik 9 kartus (18 %). Didžiausia atskirtis pastebima itin prestižinės Jotvingių premijos kategorijoje, kur moterys

⁵ Skaitymo metai. Nuo praėjusių metų pagrindinės festivalio premijos steigėja – Lietuvos rašytojų sąjunga. Šiais metais prie 5000 eurų „Poezijos pavasario“ premijos dar 2000 eurų pridėjo asociacija LATGA. 7000 eurų „Poezijos pavasario“ premija tampa finansiškai didžiausia premija Lietuvoje, skiriama už poeziją. Internetinė nuoroda: <https://skaitymometai.lnb.lt/index.php?2129526715>.

sudaro vos 16 % laureatų. Atliekant analizę, bus siekiama išsiaiškinti ar ir kaip tokią lyčių asimetriją lemia vertinimo komisijų sudėtis, simbolinės valdžios pasiskirstymas, o taip pat kokiomis strategijomis (pvz. vieši pasisakymai, kritika) bandoma keisti nusistovėjusį kanoną. Lietuvos poezijos lauko kontekste stebėsiu ar veikia Englisho pastebėtas fenomenas – kultūros ir meno premijas lydintys skandalai, atskleidžiantys lauko įtampas, kritiką dėl politinės įtakos ar komercializacijos.

Taip pat mane domina ir literatūros lauko autsaideriai – kūrėjai, nesilaikantys lauko hierarchijos ir taisyklių. Mėginsiu identifikuoti keletą autsaiderių ir išsiaiškinti kaip jų karjeras veikia buvimas lauko paraštėse ar tiesiog nerašytų lauko taisyklių ignoravimas.

Darbo tikslas:

Išanalizuoti festivalių „Poezijos pavasaris“ (PP) ir „Poetinis Druskininkų ruduo“ (PDR) vaidmenis Lietuvos literatūros lauke, atskleisti simbolinės vertės kūrimo ir paskirstymo mechanizmus 2001–2025 m. laikotarpiu.

Darbo uždaviniai:

1. Aptarti festivalius PP ir PDR literatūros sociologijos požiūriu, remiantis P. Bourdieu kultūros lauko teorija, G. Sapiro festivalių – *išventinimą (consecration)* atliekančių institucijų koncepcija, o taip pat J. F. Englisho kultūros ir meno premijų analize.
2. Analizuoti PP ir PDR istorinę raidą ir veikimo strategijas, nustatyti jų vaidmenis ir tarpusavio sąveiką Lietuvos poezijos lauke.
3. Analizuoti festivalių metu teikiamų premijų nuostatus ir skyrimo procesus, siekiant identifikuoti *vartininkų (gatekeepers)* – vertinimo komisijų – vaidmenį, formuojant literatūros kanoną.
4. Atlikti 2001–2025 m. pagrindinių poezijos premijų laureatų statistikos analizę, ypatingą dėmesį skiriant ryškiai lyčių asimetrijai ir jos priežastims poezijos lauke pagrįsti.
5. Identifikuoti keletą oficialaus poezijos lauko autsaiderių ir analizuoti kaip toks statusas veikia jų žinomumą ir karjeras.

TEORINĖ DALIS

2.1 Pierre'o Bourdieu teorija: poezija kaip autonominė kultūros lauko produkcija

Pierre'o Bourdieu teorijoje literatūros laukas įvardijamas kaip specifinė socialinė erdvė, kurioje veikia savitos taisyklės: atvirkščios ekonomikos principas, kovos dėl simbolinės vertės, kultūrinės vertės kūrimas, galios santykiai. Atvirkščios ekonomikos principas reiškia, kad literatūros lauke tiesioginė ekonominė vertė yra priešinga simboliinei vertei. Nors šiuolaikinis literatūros laukas skiriasi nuo Bourdieu tyrinėtos XIX a. Prancūzijos, atvirkščios ekonomikos veikimas, ypač poezijos srityje, vis dar veikia. Pats Bourdieu teigia, kad poezija yra puikus principo *menas menui*, t.y. autonominės kultūros produkcijos pavyzdys, kuomet svarbu ne masiškumas, populiarumas ir ekonominė vertė, o išskirtinai meno lauke veikiančių ir simbolinę vertę skirstančių agentų pripažinimas. Aukštos meninės vertės, o ne populiarioji (kaip pvz. kunigo Beno Lyrio eilėraščių knygos) poezija atitinka Bourdieu *menas menui* sampratą. Tokia poezija skaitoma nedidelio skaitytojų rato, rašoma ne dėl pelno (pelningumas šiuo atveju tik sumažina simbolinę vertę), o svarbesni nei skaitytojų čia yra kitų poetų ir kritikų vertinimai. Taip formuojasi elitinės poezijos laukas. Jame veikia savita dinamika, galios santykiai, *išventinimo* procesai, vyksta kova dėl simbolinio kapitalo. Pasak Bourdieu „šios produkcijos veiksniais laikytini ne tik tiesioginiai materialaus kūrinio kūrėjai (dailininkas, rašytojas ir pan.), bet ir jo reikšmės bei vertės kūrėjai – kritikai, leidėjai, galerijų vadovai ir galybės lauko dalyvių, jungtinėmis pastangomis sukuriančių vertę, gebančių pažinti ir pripažinti meno kūrinį...“⁶ Pažinimas čia reiškia ne tik supratimą, bet ir legitimumą vertinti ir tokiu būdu kurti simbolinę vertę. Leidyklas, kultūros fondus (pvz. Lietuvos kultūros taryba, skirstanti finansus), kultūrinę spaudą, kurioje pasirodo knygų recenzijos, na ir žinoma, poezijos festivalius, kurių metu teikiamos svarbiausios metų premijos bei vyksta kiti aktualūs poezijos lauko procesai, išskirčiau kaip svarbiausias poetinės produkcijos simbolinę vertę kuriančias institucijas. Lietuvoje didžiausi poezijos festivaliai yra du: „Poezijos pavasaris“ ir „Poetinis Druskininkų ruduo“. Įdomu stebėti ne tik šių festivalių veikimo būdus ir literatūros laukui daromą įtaką, o taip pat ir jų tarpusavio dinamiką, tai, kaip jie kuria simbolinę vertę. Na ir išsiaiškinti ar kalbant Bourdieu terminais, tarp festivalių vyksta kova dėl įtakos literatūros lauke.

⁶ Bourdieu, Pierre. *Kultūrinės produkcijos laukas, arba atvirkščias ekonomikos pasaulis*. – in *XX a. literatūros teorijos*, 2 dalis. Sud. Aušra Jurgutienė, vert. Loreta Jakonytė, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2010.

2.2 Jameso F. Englisho teorija: prestižo ekonomika

Turint omenyje, kad festivalių metu teikiamos literatūrinės premijos yra vienos svarbiausių kultūrinės vertės kūrimo priemonių, šiame darbe taip pat nemažai remiuosi James'o F. Englisho veikalu „Prestižo ekonomika: apdovanojimai, premijos ir kultūrinės vertės apytaka“⁷. Englishas itin išsamiai ir argumentuotai atskleidžia kaip veikia įvairios kultūros ir meno premijos, kokia jų paskirtis ir prasmė, o taip pat, remiantis Pierre'o Bourdieu kultūros lauko teorija, parodo kokiais būdais šios premijos ir apdovanojimai kuria, perduoda ir paskirsto simbolinę kultūrinę vertę.

Kam reikalingos šios premijos? Kas yra jų įkūrėjai, kodėl menininkams taip svarbu jas gauti? Ką tai sako apie mūsų visuomenės požiūrį į meną ir sėkmę? Englishas dekonstruoja romantizuotą požiūrį į premijas ar apdovanojimus ir leidžia juos pamatyti kaip tam tikrą ekonomikos šaką. Viena vertus, apdovanojimas ar premija įvertina menininką, jo ar jos kūrybą, tačiau taip pat paverčia meno pasaulį į sporto varžybas, kur mažuma tampa nugalėtojais, o dauguma lieka pralaimėtojais. Englishas įvardija šiuolaikinėje kultūroje vyraujančią premijų karštinę (*prize frenzy*). Jis pastebi, kad kultūros apdovanojimų skaičiaus eksponentinis augimas įvyko XX a. antroje pusėje ir ypač suintensyvėjo paskutiniaisiais šio amžiaus dešimtmečiais. Šis fenomenas tapo net ir šiek tiek komiškas:

Literatų sluoksniuose tai tapo savotišku nuolatiniu pokštu: „Gore'as Vidalas teigia, kad Jungtinėse Valstijose esama „daugiau premijų nei rašytojų“; australų poetas Peteris Porteris sako, jog jo šalyje premijų tiek daug, kad „Sidnėjuje vargu ar rasi rašytoją, kuris nebūtų kurios nors laimėjęs“; o vienas britų autorius juokauja dalyvavęs „didingose literatūrinėse iškilmėse“ Blumsberyje, kur paaiškėjo, jog jis buvo „vienas iš vos dviejų ten dalyvavusių prozininkų, niekada negavusių jokio literatūrinio apdovanojimo.“⁸

Tai puikiai tinka ir Lietuvai – čia taip pat teikiama gausybė literatūros premijų, iš kurių dauguma – poezijos. Premijų svarba literatūros lauke tampa akivaizdi jau vien pažvelgus į įvairių knygų nugarėles, ar paieškojus informacijos apie rašytojus internete: biografijose pažymima kiek knygų išleido autorius, į kokias kalbas jos išverstos ir būtinai kokias svarbiausias literatūros premijas pelnė. Jei premijų autorius sukaupęs daug, trumpoje biografijoje bus minimos tik pačios

⁷ English, F. James. *The Economy of Prestige: Prizes, Awards, and the Circulation of Cultural Value*, – Harvard University Press, 2008,

⁸ English, F. James. *The Economy of Prestige: Prizes, Awards, and the Circulation of Cultural Value*, – Harvard University Press, 2008, p. 17.

svarbiausios, o jei vos vieną kitą – jos būtinai bus paminėtos. Atrodo, kad premijų gausa parodo autoriaus vertę, visų pirma – simbolinę.

Englishas atskleidžia, kad kūrybinės industrijos veikia pagal ekonominius principus, nors ir kaip stengiamasi, kad taip neatrodytų. Prestižo ekonomika veikia pagal tam tikrus kapitalo konvertavimo mechanizmus. Premijų skirstymo ir teikimo mechanizmai leidžia konvertuoti ekonominį kapitalą į simbolinį kapitalą. Ypač įdomūs yra tam tikri premijų finansavimo mechanizmai: premija veikia kaip tam tikras alcheminis aparatas – į jį „įdėjus“ pinigus, jie pavirsta pačia tyriausia ir švariausia kapitalo forma – kultūrine verte. Tai galioja premijas įkuriant ir finansuojant valstybei, ir privatiems asmenims. Didžiausias tokio konvertavimo pavyzdys yra Nobelio premija. Alfredo Nobelio iš ginklų pramonės ir dinamito gamybos sukauptas „nešvarus“ turtas yra apvalomas ir transformuojamas į tyriausią simbolinio kapitalo formą – aukščiausią kultūrinę vertę. Šis mechanizmas leidžia „vulgarų“ ekonominį kapitalą konvertuoti į prestižą. Tuomet ir pačiam premijos įkūrėjui suteikiama garbinga vieta kultūros lauko hierarchijoje. Įkūrėjo pavardė įsitvirtina istorinėje atmintyje kaip kultūros rėmėjo, o destruktivi turtų kilmė lieka pamišta.

Per premijas ne tik „išgryninamas“ konkretus simbolinis turtas (Nobelio literatūros premijos laureatų kūryba įgauna didžiulę paklausą, kūriniai išverčiami į daugybę užsienio kalbų) arba kultūriškai „išplaunami“ konkretūs ekonominiai turtai (Nobelio pelnas iš mirtinų sprogmenų gamybos paverčiamas aukščiausio literatūrinio pasiekimo mantija; Pritzkerio pelnas iš masinės vienodų „Hyatt“ viešbučių statybos transformuojamas į architektūrinio originalumo bei genialumo simbolį), bet ir nuolat kvestionuojami bei derinami patys barjerai ir mainų kursai, kuriais remiantis vyksta tokios transakcijos. Todėl administratoriai, vertintojai, rėmėjai, menininkai ir kiti su premija susiję asmenys turi būti suprantami kaip tarpusavio konversijos agentai; kiekvienas iš jų atstovauja ne vienai konkrečiai, grynai kapitalo formai, o tam tikram gana sudėtingų interesų rinkiniui, susijusiam su kapitalo tarpusavio konversijos taisyklėmis ir galimybėmis.“⁹

⁹ English, F. James. *The Economy of Prestige: Prizes, Awards, and the Circulation of Cultural Value*, – Harvard University Press, 2008, – *‘By means of prizes, not only are particular symbolic fortunes “cashed in” (the Nobel laureate’s out-of-print titles suddenly appearing in attractive new boxed-set editions and translated into every major language) or particular economic fortunes culturally “laundered” (Nobel’s profits from the manufacture of deadly explosives converted into a mantle of supreme literary achievement; Pritzker’s profits from the mass construction of blandly similar Hyatt hotels converted into a symbol of architectural originality and genius), but the very barriers and rates of exchange, in terms of which all such transactions must take place, are continually contested and adjusted. The administrators, judges, sponsors, artists, and others involved in a prize are thus themselves to be understood as agents of intraconversion; each of them represents not one particular, pure form of*

Taip pat Nobelio fondas sukūrė vėliau plačiai paplitusią apdovanojimo formulę: viename apdovanojime apjungiamas viso gyvenimo pasiekimų įvertinimas, konkretaus darbo svarba ir aukšti humanitariniai idealai. Įkūrus Nobelio premiją, jos sėkmė buvo tokia didelė, kad visos sritys pajuto poreikį turėti „savo Nobelį“ – t.y. aukščiausio lygio įvertinimą. Prasidėjo masinis apdovanojimų dauginimasis, tačiau susiformavo ir sudėtinga diferenciacijos strategija – nauji apdovanojimai pradėjo kurtis oponuodami esamiems. Pvz. *Goncourt* premijos laureatų lyčių asimetrijai atsverti įkurta premija *Prix Femina*. Tačiau Englishas aiškina, kad kaip alternatyvos įkurti apdovanojimai laikui bėgant taip pat apauga įvairiais biurokratiniais procesais, stagnuoja ar tampa neskaidrūs, o tuomet nauji apdovanojimai kuriami jau kaip alternatyva jiems. Tokiu būdu premijų daugėjimo ciklas tęsiasi. Čia galima prisiminti faktą, kad PDR festivalis su savo Jotvingių premija ir buvo įkurtas kaip alternatyva PP festivaliui ir jo metu teikiamiems apdovanojimams, tačiau per ilgus metus PDR taip pat sulaukė įvairiausios kritikos dėl festivalio virsmo tradiciniu, ar dėl jo metu teikiamų premijų – visų pirma dėl elitizmo, uždarumo, o vėliau ir feministinės kritikos.

Englisho analizėje didelis dėmesys skiriamas ir tokiam (beje neretai pasitaikančiam ir Lietuvos kultūros lauke) reiškiniui kaip apdovanojimus lydintys skandalai. Čia jie traktuojami ne kaip atsitiktiniai nesusipratimai, o labiau kaip apdovanojimų mašinerijai naudingas atributas. Paaiškėja, kad kilęs triukšmas ar žurnalistų dėmesys tik padidina apdovanojimo matomumą ir kultūrinę vertę. Viešas pasipiktinimas ir kontroversija didina renginio simbolinį kapitalą, nes arši kritika išlaiko apdovanojimą teikiančią instituciją dėmesio centre, o taip pat faktas, kad ieškoma teisingumo, atnaujina kolektyvinį tikėjimą aukštesnių meno standartų egzistavimu. Kaip teigia Englishas, be šio nuolatinio įtampos kurstymo, į kurį dažnai įsitraukia tiek sąmoningai ar netyčia informaciją nutekinantys premijų administratoriai, tiek menamą nepriklausomybę demonstruojantys kritikai, apdovanojimus teikiančios institucijos prarastų didelę dalį matomumo ir turimos įtakos. Žinoma, ne visuomet nutinka būtent taip – Lietuvoje turime ir tokį atvejį kaip 2024 m. Maironio premijos skandalas, kuriam įvykus Maironio premijos (1965–2024 m. Maironio ir „Poezijos pavasario laureato“ premija buvo tapati) prestižas vargu ar padidėjo, tačiau kaip alternatyva šiai premijai buvo įkurta (t.y. atskilo) atskira „Poezijos pavasario“ premija ir šiuo atveju padidėjo būtent

capital, but a particular set of quite complex interests regarding the rules and opportunities for capital intraconversion. - p. 10–11.

premijos įkūrėjos – Lietuvos rašytojų sąjungos matomumas ir prestižas, o premijos disponuojama simbolinė vertė įsisteigė, kalbant Englisho terminais, kaip „tyra“, t.y. atskirta nuo „nešvarių“, politizuotų, Kauno miesto savivaldybės, vadovaujamos mero Visvaldo Matijošaičio – kuri per tokias premijas „išplauna“ savo ekonominį kapitalą (pagal Englisho teoriją) – pinigų. Kaip ir teigia Englishas, nors skandalai apnuogina apdovanojimų „purvinąją pusę“ (kyšius, asmenines rietenas, komerciją), jie tuo pačiu ir sustiprina kolektyvinį tikėjimą meno verte. Piktindamiesi netinkamu laureatu ar politizuotais sprendimais, kritikai tarsi patvirtina, kad egzistuoja tikrasis menas ir aukštesnės vertybės. Taip išsilaiko meno kaip esančio „aukščiau materijos“ šventumo iliuzija. Iš esmės, skandalo grėsmė yra įrašyta į pačių apdovanojimų struktūrą. Englishas pasakoja apie sudėtingą dramos meno pasirodymų vertinimą dar Antikos laikais: jau tuomet naudoti sudėtingi balsavimo protokolai ir kruopščiai saugoti komisijos sprendimai. Tačiau protokolai, turintys apsaugoti nuo skandalų, taip pat nuolat primena apie jų galimybę, išlaiko tam tikrą įtampą ir visuomenės susidomėjimą. Žinoma, Lietuvoje teikiamos premijos nėra tokios didelės reikšmės ir taip stipriai komercializuotos kaip pvz. Oskarų teikimo ceremonija, sulaukianti milijonų žiūrovų visame pasaulyje kasmet, tačiau galėsime nesunkiai įsitikinti, kad čia veikia tie patys principai, mašinerija ir hierarchijos.

Taigi, Englisho prestižo ekonomikos teorija literatūros premijas interpretuoja kaip sudėtingas institucijas, skirstančias simbolinį kapitalą. Remdamasis Pierre'o Bourdieu literatūros lauko koncepcija, jis atskleidžia, kaip per įvairius specifinius premijų skyrimo mechanizmus – nuo nominavimo procesų iki sąmoningai sukeltų skandalų – ekonominiai ar politiniai ištekliai yra transformuojami į aukščiausią simbolinį pripažinimą, taip pat išlaikant meno kaip sakralios, nuo rinkos dėsnių nepriklausomos srities iliuziją. Tiriant Lietuvos literatūrinį kontekstą, ši prieiga gali būti įrankiu, leidžiančiu dekonstruoti dviejų svarbiausių poezijos festivalių kuriamas hierarchijas ir suprasti kaip instituciniai galios santykiai ir vietinė „premių karštinė“ formuoja poetų karjerų trajektorijas, ir nustato kultūrinės vertės apytakos taisykles šiuolaikiniame Lietuvos kultūros lauke.

2.3 Gisèle Sapiro tyrimai: įšventinimas

Šiame darbe remiuosi ir prancūzų literatūros sociologės Gisèle Sapiro tyrimų medžiaga¹⁰. Sapiro toliau plėtoja Pierre'o Bourdieu kultūros lauko teoriją ir aprašo literatūros festivalius kaip autorių

¹⁰ Sapiro, Gisele. The metamorphosis of modes of consecration in the literary field: Academies, literary prizes, festivals. In: Elsevier.com.

įšventinimą įvairiais būdais atliekančias institucijas. Ji taip pat, kaip ir Englishas, akcentuoja literatūros festivalių bumą XX a. pab. ir išaugusį jų vaidmenį literatūros lauke:

Literatūros festivalių plėtra susijusi su kelių veiksnių sąveika: naujomis reklamos formomis, kurias leidėjai ir knygynai taiko siekdami pritraukti visuomenę (knygų pasirašymo renginiai, knygų mugės, knygų festivaliai), kultūros politika, skatinančia skaitymą, ir kultūros tarpininkų grupės įsitraukimu. Kaip ir kiti literatūriniai renginiai, festivaliai atlieka tris skirtingas funkcijas: ekonominę, politinę ir kultūrinę.¹¹

Sapiro aiškina, kaip organizuojant festivalius susipina trys interesų kryptys: ekonominė nauda, pasireiškianti per knygų ir autorių populiarinimą, politiniai tikslai, apimantys kultūros prieinamumo didinimą regionuose bei socialinę kritiką, ir kultūrinės vertės kūrimas – galimybė viešai pristatyti naujausią literatūrą, užtikrinant tiesioginį kūrėjų, kritikų ir auditorijos ryšį. Pasak jos, naujų kūrinių pristatymas yra itin svarbi literatūros festivalių funkcija, būtent todėl jie veikia kaip *vartininkai* ir atlieka naujų autorių *įšventinimą*:

Ši funkcija buvo būdinga ir ankstesnėms literatūrinių susibūrimų formoms, ypač būreliams (*cenacles*), tačiau, kitaip nei pirmtakai, palaike kolegų grupės sanglaudą, literatūros festivaliai visų pirma siekia puoselėti paprastų skaitytojų tikėjimą. Galiausiai, debiutuojančioms autoriams festivaliai atlieka jų kūrybos pripažinimo ir legitimavimo vaidmenį, tuo tarpu pripažintiems autoriams jie padeda stiprinti reputaciją ir simbolinį kapitalą.¹²

Iš tiesų ir literatūros festivaliai Lietuvoje dažnai skiria dėmesį debiutuojančioms autoriams, ar sukuria erdvę pradedančiųjų pasirodymams ir ugdymui, kaip pvz. PDR metu kasmet vykstantys Jaunųjų skaitymai ir jų metu teikiamas Antano A. Jonyno prizas, bei po skaitymų vykstantis jaunųjų autorių skaitytų tekstų aptarimas, ar PP metu organizuojamas Jaunųjų autorių skaitymų

¹¹ *The development of literature festivals is linked to the convergence of several factors: new forms of promotion implemented by publishers and bookstores in order to attract the public (book-signing events, book fairs, book festivals), cultural policies in support of reading, and the commitment of a group of cultural intermediaries. Like other literary events, festivals serve three different functions: economic, political and cultural.* In: Elsevier.com, p. 13,

¹² *This function also characterized the previous forms of literary gatherings, in particular cenacles, but, unlike these predecessors, which sustained the cohesion of a group of peers, literature festivals aim above all to feed the belief of the public of laymen. Finally, for debut authors festivals play a role in the recognition and legitimation of their work, whereas they help strengthen the reputation and symbolic capital of established authors.* – Sapiro, Gisele. The metamorphosis of modes of consecration in the literary field: Academies, literary prizes, festivals. In: Elsevier.com, p. 13.

vakaras ir taip pat teikiamas prizas. Autoriai taip gali būti *išventinami* publikuojant jų kūrybą festivalių leidžiamuose almanachuose ar tiesiog kviečiant juos dalyvauti renginiuose.

TIRIAMOJI DALIS

3.1 Darbo autorės pozicija lauke

Turiu aprašyti ir savo pačios poziciją Lietuvos poezijos lauke, nes gana aktyviai jame dalyvauju. 2008–2010, 2016–2017 ir 2020–2022 m. buvau festivalio „Poezijos pavasaris“ užsienio svečių kuratorė ir užsienio svečių poezijos festivalio almanacho dalies sudarytoja. Nuo 2018 m. festivalyje dalyvauju kaip autorė – renginiuose, skaitymuose didmiesčiuose ir regionuose. Nuo 2021 m. mano eilėraščiai publikuoti almanache „Poezijos pavasaris“.

Festivalyje „Poetinis Druskininkų ruduo“ dalyvavau nuo 2019 m. – šiais metais organizavau ir vedžiau Baltijos šalių poezijos skaitymų vakarą, vykusį festivalio rėmuose. Atvykusi į festivalį, sužinojau, kad galima užsirašyti į „Pravirą mikrofoną“, t.y. į skaitymus visiems, kas nori skaityti. Paskaičiau savo eilėraščių, man labai patiko renginio atmosfera ir formatas, todėl nuo to laiko kasmet važiuoju į šį festivalį – jame per keletą dienų galima įsigyti visas svarbiausias per metus išleistas poezijos knygas, sudalyvauti jų pristatymuose, išgirsti savo kūrinius skaitančius ar aktualiomis temomis diskutuojančius autorius, o vėl vakarą praleisti šokiuose. 2023 m. PDR buvo pristatyta mano pirmoji eilėraščių knyga „Fosilijos yra nėriniai“ (Kauko laiptai, 2023). 2025 m. festivalyje Anoniminiame konkurse, Vieno eilėraščio kategorijoje laimėjau I vietą, todėl 2026 m. almanache debiutuosiu kaip autorė – Anoniminiame eilėraščių konkurse laimėję tekstai, publikuojami sekančių metų festivalio almanache.

Akivaizdu, kad mano padėtis poezijos lauke nėra neutrali: esu emociškai ir intelektualiai įsitraukusi į šį lauką, tikiu poezijos verte ir, kaip autorė, esu tiesiogiai suinteresuota jame dalyvauti bei siekti pripažinimo. Kalbant Bourdieu terminais, turiu *illusio* – tikėjimą literatūrinio žaidimo prasme. Tai, kad esu šio lauko dalis, man suteikia specifinę epistemologinę pranašumą: galimybę procesus, kurie gali likti pražiūrėti išorinio stebėtojo, pamatyti iš vidaus. Mano asmeninė patirtis leidžia identifikuoti problemą, kurios tyrėjas-vyras galbūt nepastebėtų – ryškią lyčių asimetriją tarp literatūros premijų laureatų. Tačiau tokia padėtis kelia metodologinę iššūkį – kaip išlaikyti analitinį atstumą nuo objekto, į kurį esu asmeniškai įsitraukusi? Sprendimą siūlo Bourdieu *objektyvacijos dalyvaujant*.¹³ metodas. Bourdieu teigia, kad tyrėjas privalo objektyvuoti ne tik

¹³ Bourdieu, Pierre; Wacquant, Loïc J. D. Įvadas į refleksyviąją sociologiją: Baltos lankos, 2003. Vertė Vilija Poviliūnienė, p. 312.

tyrimo objektą, bet ir savo paties santykį su juo. Tai reiškia, kad aš tuo pačiu metu vykdu festivalių tyrimą ir reflektuoju, kaip mano dalyvavimas festivaliuose veikia tyrimo perspektyvą. Siekiant objektyvumo, privalau „suskliausti“ savo, kaip autorės, asmenines reprezentacijas. Toks požiūris reikalauja kolegų sėkmę ar lyčių asimetriją analizuoti ne per emocinį santykį, o kaip struktūrinius lauko dėsningumus, kurių dalis esu ir aš pati. Taigi, šis tyrimas gali tapti kolektyvine savianalize, o mano asmeninė patirtis gali būti vienu iš instrumentų, padedančių pamatyti bendras poezijos lauko galios struktūras. Kaip teigia Bourdieu, „Objektyvacija dalyvaujant, be abejonės, aukščiausia sociologinio meistriškumo forma, pasiekama tik tada, jeigu remiamasi kuo visapusiškesne intereso objektyvuoti, kurį liudija dalyvavimo faktas, objektyvacija, taip pat ir šio savo intereso bei jo palaikomų reprezentavimų suskliaudimu“¹⁴ – tikiuosi, kad siekiant šio meistriškumo, mano magistro darbas bus kuo objektyvesnis.

3.2 Svarbiausi poezijos festivaliai Lietuvoje

„Poezijos pavasaris“ – seniausias ir prestižiškiausias Lietuvoje, o teigiama, kad ir antras seniausias pasaulyje (taip festivalį pristato organizatoriai), poezijos festivalis. Gisèle Sapiro mini, kad „Pirmasis literatūros festivalis Europoje *The Times Cheltenham* buvo įkurtas 1949 m., tačiau ilgą laiką išliko vienintelis tokio pobūdžio renginys. *Poetry International* festivalis (Roterdame) buvo įkurtas 1970 m.“¹⁵ – taigi 1965 m. Lietuvoje (apie sudėtingą festivalio vaidmenį sovietmečiu rašė Akvilė Rėklaitytė¹⁶) įkurtas „Poezijos pavasaris“ išties yra itin senas festivalis, nepertraukiamai organizuojamas jau 62 metus. Festivalio įsitvirtinimas lauke toks stiprus, jog galima ironiškai teigti, kad jam net nereikia atskiros internetinės svetainės – užtenka polapio festivalio steigėjos, Lietuvos rašytojų sąjungos, internetinėje svetainėje.¹⁷ Akivaizdu, kad šio festivalio prestižas kyla iš gilesnės tradicijos, šiuolaikinės sklaidos priemonės nėra tokios svarbios. Rašytojų sąjungos svetainės archyve taip pat galima rasti skiltį „Poezijos pavasario puslapiai“, kur talpinama informacija apie kiekvienais metais vykusį festivalį: programa, informacija apie festivalio

¹⁴ Bourdieu, Pierre; Wacquant, Loïc J. D. Įvadas į refleksyviąją sociologiją: Baltos lankos, 2003. Vertė Vilija Poviliūnienė, p. 319,

¹⁵ *The Times Cheltenham, the first festival of literature in Europe, was founded in 1949, but for a long time remained the only one of its kind. The Poetry International festival (Rotterdam) was created in 1970.* – Sapiro, Gisèle. The metamorphosis of modes of consecration in the literary field: Academies, literary prizes, festivals. In: Elsevier.com,

¹⁶ Rėklaitytė, Akvilė. Poezijos paukštė kaip Trojos arklys (NŽ-A nr. 5, 2022), internetinė nuoroda:

<https://nzidinys.lt/akvile-reklaityte-poezijos-paukse-kaip-trojos-arklys-nz-a-nr-5/>,

¹⁷ PP festivalio polapis LRS internetinėje svetainėje: <https://rasytojai.lt/category/poezijos-pavasaris/>.

almanachą ir jo sudarytojus, svarbias įteiktas premijas ir t.t. nuo 1991 iki 2015 metų. Ilga festivalio istorija – ir jo stiprybė (tradicija, prestižas), ir „prakeiksmas“, nes laikas nuo laiko pasigirsta kritika, kad esą festivalis – sovietinė atgyvena. Iš tiesų Poezijos pavasaris nuolat susiduria su poreikiu suderinti tradiciją, inerciją su dinamiška šiuolaikybe, bet rodos, su laiku suspėja. Vis dėlto ir sovietinės okupacijos metais festivalio įsteigimas nebuvo vienareikšmis. Kaip pastebi Akvilė Rėklaitytė, oficialiai tai buvo siekis priartinti poetinę kūrybą prie liaudies, organizuoti poetų susitikimus su darbininkais, kolūkiečiais, studentais.¹⁸ Tokie renginiai buvo sovietinei sistemai parankus kontroliuojamas būdas leisti rašytojams bendrauti su visuomene ir vykdyti propagandinės kūrybos sklaidą. Tačiau kartu su propaganda veikė ir „kontrabanda“ – sovietmečiu lietuvių poezijoje išsivysčiusi Ezopo kalba, kuria, pasitelkiant metaforas ir dviprasmybes buvo transliuojama visai ne propagandinė, o tautiškumą teigianti ir palaikanti mintis. Marcelijus Martinaitis 1992 m. pasirodžiusioje knygoje „Papirusai iš mirusiųjų kapų“ taikliai apibūdina šį paradoksą reiškini – būtent cenzūra, siekusi suvaržyti žodį, privertė jį tapti neįtikėtinais lanksčiais ir talpiu: „Cenzūra savo pačios nelaimei taip išmankštino kalbą, versdama ją vis aukščiau ir aukščiau šokti per nuolat keliamą įvairių draudimų kartelę, taip išlavino asociatyvinį mąstymą bei potekstės techniką, padėjo atsirasti „Kvailių šnekai“, jog pati pradėjo jos nebesuprasti...“¹⁹ Kalba, literatūra, ypač poezija, tapo erdve, kur buvo saugomas ir iš naujo atkuriamas tautos kultūrinis kodas. Festivalis pradėtas organizuoti atšilimo laikotarpiu, kai spaudimas kūrėjams kiek sumažėjo ir tapo tyliosios rezistencijos forma. Tai buvo proga burtis kūrėjams, puoselėti kalbą ir atsargiai skleisti tautiškumo naratyvą. Jau pirmojo festivalio metu, 1965 m. laureatu tapo Justinas Marcinkevičius, įvertintas už poemą „Donelaitis“: kaip ir įprasta sovietmečiu, prisidengiant režimui palankiomis temomis (Donelaitis – liaudies poetas, būrų gynėjas, klasių kova). Taigi, sovietmečiu festivalio vaidmuo buvo svarbus ir dviprasmis. Atgavus nepriklausomybę, festivalį toliau organizavo asociacija „Lietuvos rašytojų sąjunga“ ir VšĮ „Rašytojų klubas“, nuo 2025 m. tik asociacija „Lietuvos rašytojų sąjunga“. Anksčiau pagrindinį organizacinį darbą atliko Rašytojų klubas, o Lietuvos rašytojų sąjunga veikė kaip festivalio steigėja ir koncepcijos formuotoja: sąjungos Valdyba skirdavo festivalio organizacinę grupę, almanacho sudarytojus, tvirtino užsienio svečių sąrašą. Ši organizacija yra prestižą turinti sena, autorius vienijanti organizacija, literatūros

¹⁸ Rėklaitytė, Akvilė. *Poezijos paukštė kaip Trojos arklys* (NŽ-A nr. 5, 2022), internetinė nuoroda: <https://nzidins.lt/akvile-reklaityte-poezijos-paukse-kaip-trojos-arklys-nz-a-nr-5/>,

¹⁹ Martinaitis, Marcelijus, *Papirusai iš mirusiųjų kapų. Atgimimo ir vilties knyga*. Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1992, 129 psl.

lauke užimanti svarbią galios poziciją. Organizatoriai bendradarbiauja su daugybe partnerių Lietuvoje ir užsienyje: savivaldybėmis, bibliotekomis, muziejais, kultūros centrais, ambasadamis. Šių partnerysčių dėka festivalio renginiai pasklinda po visą šalį – nuo didmiesčių iki atokiausių kaimų ir miestelių, taip pat renginiai vyksta ir užsienyje. Nors elitinių rašytojų grupėse renginiai regionuose dažnai kritkuojami kaip per daug stereotipizuoti („Ir vėl atskriejo poezijos paukštė!“) ar per daug orientuoti į vietinę publiką (nesuderinama su idėja *menas menui*), tačiau renginiuose dauguma poetų mielai dalyvauja ir „Poezijos pavasario“ išvykos iš Vilniaus ar Kauno į regionus yra nemaža festivalio dalis. Regionuose įteikiama ir nemažai literatūrinių premijų, kurios yra svarbi priemonė, kuriant simbolinę vertę literatūros lauke. Poezijos pavasario festivalio metu teikiama dauguma šių premijų. Svarbiausios iš jų: „Poezijos pavasario“ ir Maironio premijos (iki 2024 m. buvusi viena premija, po 2024 m. įvykusio skandalo²⁰ pasidalinusi į dvi), Salomėjos Nėries, Jono Aisčio premijos, Zigmo Gėlės premija už poezijos debiutą, Vilniaus mero premija už poeziją apie miestą, premijos už geriausius poezijos vertimus iš lietuvių kalbos ir į lietuvių kalbą, geriausio aktoriaus skaitovo premija ir kitos. Svarbiausia – „Poezijos pavasario“ premija, suteikianti ypatingą statusą jos gavėjui. Taip pat svarbus ir kasmetinis almanachas „Poezijos pavasaris“, išleidžiamas prieš pat festivalį. Šis almanachas – tikras Lietuvos poezijos metraštis. Tai didelės apimties leidinys, dažniausiai talpinantis apie šimto autorių kūrybą. Publikuojami naujai sukurti poetų eilėraščiai, nors būta ir etapų, kai almanacho sudarytojai atrinkdavo jau publikuotus, jų manymu geriausius eilėraščius iš praėjusių metų kultūrinės spaudos. Taip pat publikuojami festivalio svečių poezijos vertimai. Pradedantiesiems autoriams patekimas į festivalio almanachą, kaip savo įžvalgose pastebi ir Gisèle Sapiro, tampa *įšventinimu* į literatūros lauką. Šiame leidinyje pradedančiųjų autorių kūriniai publikuojami greta gyvųjų klasikų ir jau kanoniniais tapusių autorių eilėraščių. Matome, kad simbolinė vertė gali būti suteikiama ne tik tuomet kai autoriai gauna premijas ar gerus kritikų atsiliepimus, tačiau ir tuomet, kai yra priimami į „uždarą ratą“, šiuo atveju – vieno svarbiausių poezijos festivalių Lietuvoje almanachą.

Kitas svarbus poezijos festivalis Lietuvoje – „Poetinis Druskininkų ruduo“. Skirtingai nei „Poezijos pavasaris“, įkurtas sovietų okupacijos metais, Poetinis Druskininkų ruduo pradėtas

²⁰ 2024 m. festivalio steigėja – Lietuvos rašytojų sąjunga – pasipiktino Kauno miesto savivaldybės sprendimu Maironio premiją skirti poetei Ievai Rudžianskaitei, nepatvirtinus Lietuvos rašytojų sąjungos valdybai (anksčiau valdyba visuomet tvirtindavo savivaldybės sprendimą, į komisiją būdavo įtraukiami valdybos paskirti nariai) ir atskyrė Poezijos pavasario premiją nuo Maironio premijos. Šiuo metu Poezijos pavasario laureatą renka Lietuvos rašytojų sąjungos valdyba, o Maironio premijos laureatą – Kauno miesto savivaldybės sudaryta komisija.

organizuoti 1990 metais, kai tapo įmanoma prabilti laisvai ir atsirado poreikis kitokio pobūdžio formatui. PDR organizavimą inicijavo patys poetai, svarbiausi jų – Sigitas Geda, Kornelijus Platelis, Vytautas Bložė, Nijolė Miliauskaitė, Valdas Kukulius. Poetai norėjo neoficialios erdvės, kurioje būtų galima laisvai reikšti bet kokią kūrybą, diskutuoti apie literatūros procesus, poezijos būklę, naujas kryptis ir problemas. „1990 metais festivalį pradėjo rengti Lietuvių P.E.N. centras, o 2001 metais visą vadybą perėmė visuomeninė organizacija „Poetinis Druskininkų ruduo“. Nuo 1997 metų Druskininkuose jį globoja Centras „Dainava“.²¹ Festivalis šiuo metu nėra tiesiogiai priklausomas nuo jokios autorių asociacijos. PDR – koncentruotas, kelias dienas Druskininkuose vykstantis renginys, kuriame daugiausiai dalyvauja patys kūrėjai. Tai labiau kamerinis, intelektualus, orientuotas į literatūros lauko profesionalus renginys. Poetų tarpe jis vadinamas „giminės baliumi“ – tai atitinka Bourdieu autonominio produkcijos lauko kaip uždaros sistemos, kurioje visi vieni kitus pažįsta ir vertina, apibūdinimą. Į festivalio renginius gali atvykti visi, kam rūpi šiuolaikinė poezija, tačiau *įšventinimą* čia lemia ne tik pateikimas į almanachą, kuris nėra tokios didelės apimties kaip Poezijos pavasario leidinys, tačiau jame atrinkti autorių tekstai skelbiami originalo ir anglų kalba. Vertimai į anglų kalbą taip pat kuria simbolinę vertę – jei tekstas yra verčiamas, vadinasi jam suteikiama teksto, kurį verta pateikti užsienio publikai, etiketė. Čia matomi skirtingi aptariamų festivalių atvirumo ir uždaro santykiai: PP siekia poeziją padaryti prieinamą plačiajai publikai, o PDR labiau orientuojasi į siaurą tarptautinę auditoriją. PDR almanachuose publikuojami vertimai į anglų kalbą pateikia atrinktų autorių tekstus užsienio skaitytojams (daugiausia taip pat renginių organizatoriams, vertėjams, leidėjams), tuo tarpu PP savo vertę grindžia ilgametėmis tradicijomis ir atvirumu paprastam skaitytojui.

Organizatorių kvietimas dalyvauti festivalyje, nakvynės festivalio lokacijoje – sanatorijoje „Dainava“ suteikimas taip pat yra tam tikras *įšventinimas*, nurodantis, kad autorius dalyvauja literatūros lauke, priimtas į poetų tarpą. Viso festivalio metu vyksta knygų mugė, pristatomos naujausios per metus išėjusios knygos. Festivalio teikiamos premijos laikomos vienais prestižiškiausių Lietuvoje įvertinimų už poezijos kūrybą. Jotvingių premija – pagrindinis festivalio apdovanojimas, skiriamas už geriausią per metus išėjusią poezijos knygą. Prestižą ir simbolinę vertę (tačiau ir lauko ortodoksiją, inerciją) kuria tai, kad laureatą renka komisija, sudaryta iš

²¹ PDR oficiali internetinė svetainė. *Informacija apie PDR festivalį*. Internetinė nuoroda: <http://www.pdr.lt/lt/festivalis/apie-festivali>.

ankstesnių premijos gavėjų. Jaunojo jotvingio premija skiriama už geriausią jaunojo autoriaus (iki 35 m.) poezijos knygą. Tai neabejotinai svarbiausias apdovanojimas jaunajam poezijos autoriui, nes Poezijos pavasario metu teikiama Zigmo Gėlės premija yra labiau regioninė. Taip pat festivalio metu teikiamos ir kitos, mažesnės reikšmės premijos, kaip pvz. Antano A. Jonyno premija geriausiam Jaunųjų skaitymų dalyviui, arba žurnalo „Nemunas“ premija „Poezija mus vienija ir jungia“. Svarbus vertės kūrimo mechanizmas yra ir Anoniminis eilėraščių konkursas, vykstantis festivalio metu. Poetai konkursui teikia kūrinius anonimiškai – jie teikiami tais metais siūloma tema, laisva tema ir humoristinio eilėraščio kategorijoje. Eilėraščius vertina festivalio rengėjų sudaryta komisija, geriausieji patenka į ateinančių metų festivalio almanachą (taip pat atliekami vertimai į anglų kalbą), jų autoriai kviečiami dalyvauti festivalio uždarymo renginyje drauge su užsienio svečiais. Anoniminis eilėraščių konkursas yra įdomus reiškinys, nes čia į dėmesio centrą pakliūna kartais visai kiti autoriai, nei tie, kurie disponuoja didžiausia simboliu verte. Taigi, tai yra galimybė autoriams iš poezijos lauko pakraščių pajudėti arčiau galios centro ir tapti labiau matomiems. Puikus pavyzdys čia būtų poetė Sara Poisson: ji nuolat laimi anoniminiame konkurse, tačiau negauna pagrindinių poezijos lauko įvertinimų, suteikiančių didžiausią simbolinę vertę.²² Šis atvejis aiškiai parodo kaip veikia *habitus* ir kaip simbolinis kapitalas (autoriaus vardas) nulemia vertinimą. Čia anonimiškumas laikinai „išjungia“ lauko galios mechanizmus ir atveria kitokias vertinimo galimybes. Taigi, bendrai apžvelgus, matome, kad PDR – labiau į pačius poezijos lauko dalyvius orientuotas renginys, skirtas ir lauko savirefleksijai; jame puikiai matoma lauko dinamika ir kovos dėl galios. Festivalis kuria simbolinę vertę per premijas, poezijos vertimus, festivalio almanachą ir tiesiog kviečiant autorius dalyvauti festivalyje; taip pat suteikia galimybę autoriams dalyvauti galios mechanizmą laikinai išjungiančiame Anoniminiame eilėraščių konkurse ir keisti savo pozicijas poezijos lauke.

Lietuvos poezijos lauką, remiantis Bourdieu teorija, galima įsivaizduoti kaip erdvę, veikiamą tam tikrų galios centrų, iš kurių svarbūs abu minėti festivaliai. Ar šios institucijos konkuruoja tarpusavyje? Nors „Poetinis Druskininkų ruduo“ istoriškai formavosi kaip tam tikra alternatyva „Poezijos pavasariui“, šiandien jų santykį tiksliau būtų apibrėžti ne kaip tiesioginę konkurenciją,

²² Vis dėlto 2026 m. Sara Poisson nominuota „Poezijos pavasario“ premijai – jau pateikus šį magistro darbą paaiškės ar jai pagaliau atiteko vienas iš prestižiškiausių poezijos lauko įvertinimų.

o kaip funkcinį pasidalijimą poezijos lauko hierarchijoje. Festivalių dinamika diktuoja žaidimo taisykles ir kiek skirtingai kuria simbolinę vertę.

Literatūros lauke nuolat grumiasi du hierarchizavimo principai:

Literatūros ar meno laukas visais laikais yra vieta, kurioje grumiasi du hierarchizavimo principai: primestinis, palankus tiems, kurie lauke dominuoja ekonomiškai ir politiškai (pvz., „buržuazinis menas“), ir autonominis principas (pvz., „menas menui“), kurį mažiausiai specifinio kapitalo turintys jo šalininkai linkę tapatinti su nepriklausomybės nuo ekonomikos lygiu, laikiną nesėkmę laikydami kūrybinio išskirtinumo, o pasisėkimą – kompromiso požymiu.²³

Nors abi institucijos priklauso poezijos laukui, jos linksta į skirtingus šio lauko polius. PP turi daugiau bruožų, būdingų heteronominiam poliui: jo galia glaudžiai susijusi su tradicija, masiškumu ir sklaida regionuose, institucine parama. Festivalio renginiai bibliotekose, miestelių aikštėse, pagrindinių renginių transliacijos nacionalinėje televizijoje paverčia poeziją nacionaliniu įvykiu, o poetą – viešu, visuomenei reprezentuojamu asmeniu. Visgi būtų klaidinga PP laikyti vien heteronominiu reiškiniu – ši institucija sėkmingai konvertuoja elitinį, siauro rato pripažinimą į nacionalinį prestižą ir taip apjungia abu polius. Priešingoje spektro pusėje esantis PDR labiau reprezentuoja autonominės produkcijos poliaus siekius. Čia vertė konstruojama ne per plačią sklaidą, o per vidinę lauko savirefleksiją, kritikų ir vertėjų pripažinimą. Čia, kalbant Bourdieu terminais, veikia *atvirkščia ekonomika*. Tačiau PDR irgi nėra visiškai atsiribojęs nuo heteronominių jėgų: priklausomybė nuo valstybinio finansavimo ir siekis tarptautiškai reprezentuoti Lietuvos poeziją rodo, kad šis festivalis taip pat veikia ties autonominio ir heteronominio polių riba. Tarp šių polių egzistuojanti įtampa rodo lauko gyvybingumą. PDR yra tam tikra atsvara PP populizmui, o pastarojo formuojamas pakylėtumo ir šventumo įvaizdis bei plati sklaida suteikia dar didesnę prasmę PDR kaip elitinio meno kūrėjų festivaliui, labiau atstovaujančiam principą *menas menui*. Taigi, abi institucijos, nors ir akcentuoja skirtingus vertės kūrimo būdus, bendrai formuoja poezijos lauko autonomiškumo lygį ir brėžia ribas tarp to, kas lauke laikoma aukštos meninės vertės poezija ir kas lieka už tokio vertinimo ribų. Kaip teigia

²³ Bourdieu, Pierre. Kultūrinės produkcijos laukas, arba atvirkščias ekonomikos pasaulis. – in XX a. literatūros teorijos, 2 dalis. Sud. Aušra Jurgutienė, vert. Loreta Jakonytė, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2010, 286 psl.

Bourdieu, „Galios santykių būklė [...] kovoje priklauso nuo bendro lauko autonomiškumo lygio, t. y. tiek jis geba primesti savo normas ir sankcijas visai gamintojų hierarchijai...”²⁴ Sąveikaujant agentams, institucijoms, formuojasi specifinė lauko sistema, kurioje vyksta kova dėl simbolinės galios. Ši kova ir nuolatinis simbolinės vertės kūrimas bei paskirstymas ir yra poezijos lauko varomoji jėga.

3.3 Svarbiausi literatūros apdovanojimai, teikiami dviejų didžiausių poezijos festivalių metu

Taikant Jameso F. Englisho prestižo ekonomikos teoriją Lietuvos poezijos festivaliams, paaiškėja, kad šie renginiai yra sudėtingos prestižo ekonomikos institucijos, veikiančios kaip simbolinės vertės kūrimo ir patvirtinimo mechanizmai. Tokia prieiga leidžia analizuoti festivalius kaip erdves, kuriose vykstant kapitalo apytakos ir konvertavimo procesams, asmeninis autoriaus talentas ir kūryba paverčiami į socialinį statusą ir prestižą, o piniginės premijos „išplaunamos“ nuo įvairaus laipsnio politizavimo ir paverčiamos aukščiausio meninio laimėjimo simboliais. Englisho įžvalgos padeda dekonstruoti festivalių kuriamą spektaklį – literatūros premijų teikimo ceremonijos tampa viešu, žurnalistų stebimu įvykiu, suteikiančiu kūrėjams ilgalaikį simbolinį kapitalą ir institucinį pripažinimą.

Kaip ir minėta, svarbiausios PP ir PDR festivalių metu teikiamos literatūrinės premijos yra „Poezijos pavasario“ (iki 2024 m. Maironio premija) ir Jotvingių bei Jaunojo jotvingio premijos. Galima drąsiai teigti, kad tai – svarbiausi Lietuvoje teikiami apdovanojimai išskirtinai poezijos srityje.

Poezijos pavasario premiją iki 2024 m. skirdavo Lietuvos rašytojų sąjungos sudaryta komisija, o oficialiai patvirtindavo Kauno miesto savivaldybės sudaryta komisija, skirdavusi finansinę premiją – 2024 m. sudariusią 4000 eurų. Vadinasi, Lietuvos rašytojų sąjungos komisija turėjo galią skirti simbolinį kapitalą, o Kauno miesto savivaldybė – finansinį, kuris, Lietuvos rašytojų sąjungos iš garbingų ir literatūros lauke jau įvertintų narių sudarytos komisijos, būdavo *išplaunamas*, t.y. apvalomas nuo politinių interesų ir virsdavo Englisho minima *grynąja dovana*. 2024 m. įvykus Maironio premijos skandalui, kuomet Kauno miesto savivaldybės sudaryta komisija – komisijos

²⁴ Bourdieu, Pierre. *Kultūrinės produkcijos laukas, arba atvirkščias ekonomikos pasaulis*. – in *XX a. literatūros teorijos*, 2 dalis. Sud. Aušra Jurgutienė, vert. Loreta Jakonytė, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2010, p. 286.

nariais paskirti keli savivaldybės darbuotojai ir du Kaune gyvenantys rašytojai – Lietuvos rašytojų sąjungos nariai – išrinko Maironio premijos laureatą savarankiškai, neatsižvelgdami į Lietuvos rašytojų sąjungos komisijos sprendimą ir net niekaip neinformuodami Lietuvos rašytojų sąjungos iki premijos paskelbimo. Kauno miesto savivaldybei paskelbus premiją – laureate tais metais išrinkta Kaune gyvenanti poetė Ieva Rudžianskaitė – Lietuvos rašytojų sąjungos valdyba neslėpė pasipiktinimo ir paskelbė atsiribojanti nuo šios premijos teikimo, bei įkurianti atskirą – „Poezijos pavasario“ premiją, kurios finansinė išraiška buvo gerokai mažesnė – 2000 eurų, tačiau šis finansinis kapitalas – nepolitizuotas, niekaip nepriklausomas nuo Kauno miesto mero Visvaldo Matijošaičio „nešvarių pinigų“ ir autoritariško valdymo stiliaus. Nuo 2025 m. prie premijos rėmėjų prisidėjus asociacijai LATGA, „Poezijos pavasario“ premija siekia 7000 eurų ir yra didžiausia už poeziją teikiama literatūrinė premija Lietuvoje.

3.4 „Poezijos pavasario“ laureatai (2001–2025 m.)

Iki 2023 m. (imtina) pagrindinis PP festivalio laureatas gaudavo Maironio premiją. Nuo 2024 m., pasikeitus apdovanojimų tvarkai, skelbiami du atskiri laureatai: pagrindinis festivalio laureatas (apdovanojamas Vilniuje) ir Maironio premijos laureatas (apdovanojamas Kaune).

Lentelė nr. 1: „Poezijos pavasario“ ir Maironio premijos laureatai 2001–2025 m.

Metai	„Poezijos pavasario“ laureatas (ir knyga) / <i>Nuo 2024 m. teikiama atskirai</i>	Maironio premijos laureatas (ir knyga) / <i>Nuo 2024 m. teikiama atskirai</i>
2025	Mindaugas Nastaravičius (už knygą „ <i>Antradas</i> “, leidykla Tyto alba, 2024)	Erika Drungytė (už knygą „ <i>Bukolikos</i> “, leidykla Slinktys, 2024)
2024	Vytautas Kaziela (už knygą „ <i>Neatsimerk, Viešpatie</i> “, leidykla Kauko laiptai, 2023)	Ieva Rudžianskaitė (už knygą „ <i>Švytuokle, švytuokle</i> “, leidykla Kauko laiptai, 2024)
2023	Julius Keleras (už knygą „ <i>Virtuvėlė pilna Ukmergės</i> “, leidykla 58 sapnai, 2022)	
2022	Liudvikas Jakimavičius (už knygą „ <i>Elio</i> “, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2022)	
2021	Dovilė Zelčiūtė (už knygą „ <i>Šokiai Vilniaus gatvėje</i> “, leidykla Kauko laiptai, 2020)	
2020	Alis Balbierius (už knygą „ <i>Ekvilibriumas</i> “, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2019)	
2019	Marius Burokas (už knygą „ <i>Švaraus buvimo</i> “, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2018)	
2018	Almis Grybauskas (už knygą „ <i>Toli blizga</i> “, leidykla Homo liber, 2017)	

2017	Tomas Venclova (už knygą „ <i>Eumenidžių giraitė</i> “, <i>Versus aureus</i> 2016)	
2016	Ramutė Skučaitė (už knygą „ <i>Nepaslaptis tokia balta</i> “, <i>Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla</i> , 2015)	
2015	Vladas Braziūnas (už knygą „ <i>Stalo kalnas</i> “, <i>Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla</i> , 2014)	
2014	Kęstutis Navakas (už knygas „ <i>Lorelei</i> “, <i>Kitos knygos</i> , 2013 ir „ <i>100 du</i> “, <i>Apostrofa</i> , 2014)	
2013	Tautvyda Marcinkevičiūtė (už knygą „ <i>Greitaeigis laiko liftas</i> “, <i>Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla</i> , 2012)	
2012	Eugenijus Ališanka (už knygą „ <i>Jeigu</i> “, <i>Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla</i> , 2011)	
2011	Jonas Kalinauskas (už knygą „ <i>Plunksnų plėšytojos</i> “, <i>Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla</i> , 2010)	
2010	Zita Mažeikaitė (už knygą „ <i>Tenoriu būti</i> “, <i>Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla</i> , 2009)	
2009	Rimvydas Stankevičius (už knygą „ <i>Laužiu antspaudą</i> “, <i>Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla</i> , 2008)	
2008	Viktoras Rudžianskas (už knygą „ <i>Nuo do iki do</i> “, <i>Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla</i> , 2007)	
2007	Vytautas Rubavičius (už knygą „ <i>Verstas</i> “, <i>Kitos knygos</i> , <i>Vario burnos</i> , 2006)	
2006	Gintautas Dabrišius (už knygą „ <i>Sviest akmenuką</i> “, žurnalo „ <i>Nemunas</i> “ leidybinė grupė, 2005)	
2005	Daiva Čepauskaitė (už knygą „ <i>Nereikia tikriausiai būtina</i> “, <i>Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla</i> , 2008)	
2004	Alfonsas Maldonis (už knygą „ <i>Tirpstantys ledynai</i> “, <i>Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla</i> , 2003)	
2003	Antanas A. Jonynas (už knygą „ <i>Aguonų pelenai</i> “, <i>Vaga</i> , 2002)	
2002	Kazys Bradūnas (už eilėraščių dvitomį „ <i>Sutelktinė</i> “, <i>Aidai</i> , 2001)	
2001	Stasys Stacevičius (už knygą „ <i>Toli kriokliai</i> “, <i>Vaga</i> , 1999)	

PDR festivalio metu teikiamos dvi svarbios premijos – Jotvingių ir Jaunojo jotvingio. Šių premijų skyrimo komisija yra aiškiai reglamentuota, ją sudaro keturi ankstesni Jotvingių premijos laureatai, du ankstesni Jaunojo jotvingio premijos laureatai ir vienas Lietuvos respublikos kultūros ministerijos atstovas.²⁵ Tokia sudėtis užtikrina „profesinės gildijos narių“ daugumą, tačiau valstybė skiria ministerijos atstovą ir išlaiko stebėtojo bei dalyvio vaidmenį premijos skyrimo procese. Be to, panašiai kaip ir Maironio premijos atveju, galutinį žodį čia taria valdžios atstovas: oficialiai šios premijos skiriamos kultūros ministro įsakymu. Tai puikiai atitinka Englisho minėtą *kapitalo konversiją*: poetų bendruomenės sprendimas tampa valstybiniu dokumentu, premijai suteikiamas oficialus statusas. Pagal galiojančius nuostatus, komisija pateikia ministrui savo sprendimą – siūlymą. Ir nors ministrai anksčiau niekada nėra paprieštaravę komisijos sprendimams, čia taip pat egzistuoja tokio skandalo, kaip ir Maironio premijos atveju, grėsmė. Ypač turint omenyje praėjusių metų kultūros bendruomenės mitingus ir nesutarimus su valdžios skiriamais kultūros administratoriais. Tuo labiau, kad kitose srityse yra tokių precedentų, pvz. 2016 m. Krašto apsaugos ministras nepatvirtino komisijos paskirtos Patriotų premijos filosofei Nerijai Putinaitei.

PDR premijų dydis yra susietas su Bazine socialine išmoka (BSI). Tai reiškia, kad premijos suma automatiškai auga kartu su valstybės nustatytais socialiniais rodikliais.

- **Jotvingių premija:** 40 BSI.
 - 2024 m. (kai BSI buvo 55 Eur) sudarė 2200 eurų
 - 2025 m. (kai BSI yra 70 Eur) sudarė 2800 eurų
- **Jaunojo jotvingio premija:** 20 BSI.
 - 2024 m. – 1100 eurų
 - 2025 m. – 1400 eurų

Jotvingių premiją bendrai finansuoja Kultūros ministerija (4/5 sumos) ir Druskininkų savivaldybė (1/5 sumos). Jaunojo jotvingio premiją visą finansuoja Kultūros ministerija.

²⁵ PDR festivalio laureatai. Internetinė nuoroda: <http://pdr.lt/lt/istorija/festivali-laureatai>.

Taigi ir šiuo atveju matome Englisho aprašytą situaciją kai valstybiniai pinigai (ekonominis kapitalas) per laureatų komisijos sprendimą *išplaunami* nuo biurokratijos ir politikos, ir tampa grynąja kultūrine verte (simboliniu kapitalu).

3.5 „Poetinio Druskininkų rudens“ laureatai (2001–2025 m.)

Festivalyje teikiama pagrindinė Jotvingių premija (už geriausią poezijos knygą išleistą per praėjusius dvejus metus) ir Jaunojo jotvingio premija (už geriausią jauno autoriaus debiutą ar knygą per praėjusius dvejus metus).

Lentelė nr. 2: Jotvingių ir Jaunojo jotvingio premijos laureatai 2001–2025 m.

Metai	Jotvingių premijos laureatas	Jaunojo jotvingio premijos laureatas
2025	Giedrė Kazlauskaitė (už knygą „ <i>Marialė</i> “, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2024)	Dovydas Grajauskas (už knygą „ <i>Debrecono gatvės bliuzas</i> “, <i>Baziliskas</i> , 2024)
2024	Jurgita Jasponytė (už knygą „ <i>Visata atsisėda netinkamoje vietoje</i> “, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2024)	Simonas Bernotas (už knygą „ <i>Pasakų parkas</i> “, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2023)
2023	Gvidas Latakas (už knygą „ <i>Salos</i> “, <i>Slinktys</i> , 2022)	Birutė Grašytė-Black (už knygą „ <i>Sumokėjau alyvmedžio lapais</i> “, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2022)
2022	Gintaras Grajauskas (už knygą „ <i>Nykstamai menkų dydžių poveikis megastruktūroms</i> “, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2021)	Ramūnas Liutkevičius (už knygą „ <i>Šokis įsuka šviesą</i> “, <i>Bazilisko ambasada</i> 2021)
2021	Dainius Gintalas (už knygą „ <i>Vienos vasaros giesmė</i> “, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla 2021)	Nojus Saulytis (už knygą „ <i>sms gėlytė</i> “, <i>Kitos knygos</i> 2020)
2020	Alvydas Šlepikas (už poezijos rinktinę „ <i>Mano tėvas žūsta</i> “, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2019)	Ieva Toleikytė (už knygą „ <i>Raudonas slidus rūmas</i> “, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2020)
2019	Ramūnas Kasparavičius (už poezijos rinktinę „ <i>Poezija</i> “, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2019)	Ernestas Noreika (už knygą „ <i>Apollo</i> “, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2019)
2018	Daiva Čepauskaitė (už eilėraščių knygą „ <i>Baisiai gražūs eilėraščiai</i> “, leidykla „ <i>Žalias kalnas</i> “, 2017)	Greta Ambrazaitė (Už knygą „ <i>Trapūs daiktai</i> “, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2018)
2017	Gytis Norvilas (už knygą „ <i>Grimzdimas</i> “, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2017)	Vytautas Stankus (už knygą „ <i>Skrudžių</i>

		<i>skandinimas</i> “, „ <i>Versus aureus</i> “ leidykla, 2016)
2016	Eugenijus Ališanka (už knygą „ <i>Stuburo tik punktyrai</i> “, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2016)	Nerijus Cibulskas (už knygą „ <i>Archeologija</i> “, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2016)
2015	Rolandas Rastauskas (už knygą „ <i>Vienišos vėliavos</i> “, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2014)	Mindaugas Nastaravičius (už knygą „ <i>Mo</i> “, leidykla „ <i>Tyto alba</i> “, 2014)
2014	Gintaras Bleizgys (už eilėraščių knygą „ <i>Kai sėlinsi manes</i> “, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2014)	Aivaras Veiknys (už knygą „ <i>Paukštuko liudijimai</i> “, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2014)
2013	Jonas Kalinauskas (už eilėraščių knygą „ <i>Mano sodo vagis</i> “, leidykla „ <i>Kauko laiptai</i> , 2013)	Ramunė Brundzaitė (už knygą „ <i>Drugy, mano drauge</i> “, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2013)
2012	Rimvydas Stankevičius (už eilėraščių rinkinį „ <i>Ryšys su vadaviete</i> “, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2012)	Indrė Valantinaitė (už eilėraščių rinkinį „ <i>Pasakos apie meilę ir kitus žvėris</i> “, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2011)
2011	Alfonsas Andriuškevičius (už knygą „ <i>Vėlyvieji tekstai</i> “, leidykla „ <i>Apostrofa</i> “, 2010)	Marius Burokas (už eilėraščių rinkinį „ <i>Išmokau nebūti</i> “, leidykla „ <i>Tyto alba</i> “, 2011)
2010	Viktorija Daujotytė (už eilėraščių knygą „ <i>Balsā ūkūs' = Balsai ūkuose</i> “ (Regionų kultūrinių iniciatyvų centras, 2010) ir monografijas: „ <i>Gyvenimas prie turgaus: monografija apie Joną Strielkūną</i> (Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2008), „ <i>Vieninteliui miestui. Juditos Vaičiūnaitės Vilnius</i> “ (Lietuvos dailės muziejus, 2009), „ <i>Tragiškasis meilės laukas: apie Sigitą Gedą: iš poezijos, užrašų, refleksijų.</i> “ (Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2010)	Antanas Šimkus (už eilėraščių knygą „ <i>Sezonas baigtas</i> “, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2010)
2009	Valdemaras Kukulas (už poezijos rinktinę „ <i>Mūsų šitie dangūs</i> “, leidykla „ <i>Homo liber</i> “, 2009)	Giedrė Kazlauskaitė (už knygą „ <i>Heterų dainos</i> “, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2008)
2008	Aidas Marčėnas (už eilėraščių knygą „ <i>Šokiai</i> “, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2008)	Dainius Gintalas (už knygą „ <i>Boa</i> “, leidykla „ <i>Kitos knygos</i> “, 2007)
2007	Almis Grybauskas (už eilėraščių knygą „ <i>Apžvalgos spiralė</i> “, leidykla <i>Homo liber</i> , 2006)	Benediktas Januševičius (už eilėraščių knygas „ <i>0+6: eilėraščiai-daiktai</i> “ (leidykla „ <i>Kitos knygos</i> “, 2006) ir

		“Raugintu krauju” (leidykla “Naujoji Romuva” 2007)
2006	Kęstutis Navakas (už eilėraščių knygą „Atspėtos fleitos“, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2006)	Vytautas Dekšnys (už eilėraščių rinkinį “Iszintys”, Kitos knygos/Vario burnos, 2005)
2005	Tomas Venclova (už eilėraščių knygą „Sankirta“, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2005)	Sonata Paliulytė (už eilėraščių knygą “P. S”, leidykla “Vaga”, 2005)
2004	Stasys Jonauskas (už poezijos rinktinę „Žolės balsas“, leidykla “Vaga”, 2004)	Donatas Petrošius (už eilėraščių knygą “Iš tvermės D”, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2004)
2003	Vladas Braziūnas (už eilėraščių rinkinį „Būtašis nebaigtinis / Imparfait“, “Petro ofsetas”, 2003); Alicijos Rybalko rinktinės „Eilėraščiai“ vertimą į lietuvių kalbą (Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2003); Raimondo Jonučio rinktinės „Aušra kambario be langų“ sudarymą ir parengimą (Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2003)	Agnė Žagrakalytė (už eilėraščių knygą “Išteku”, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2003)
2002	Jonas Zdanys (už eilėraščių rinkinį „Dūmų stulpai“, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2002 ir lietuvių poezijos vertimus į anglų kalbą)	Gytis Norvilas (už eilėraščių knygą “Akmen-skeltės”, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2002)
2001	Jonas Strielkūnas (už poezijos rinktinę “Praėjęs amžius”, “Vaga”, 2001)	Tomas S. Butkus (už knygą-poemą „Mylintis organizmas”, Pine Press / Vario burnos, 2000)

3.6 Premijų statistikos palyginimas ir feministinė kritika

Tenka pripažinti, kad peržvelgus PP ir PDR pagrindinių literatūrinių premijų laureatų sąrašus visų pirma į akis krenta itin didelė lyčių disproporcija. Iš 2001–2025 m. Poezijos pavasario premijos laureatų yra viso 20 vyrų ir 5 moterys. Vyrai sudaro 80%, o moterys – tik 20% laureatų.

To paties laikotarpio PDR teikiamos Jotvingio premijos laureatų vyrų yra 21, o moterų – tik 4. Vyrai sudaro 84%, o moterys – 16% laureatų. Pažvelkime į Jaunojo jotvingio premijos laureatus – tarp jų vyrų yra 17, o moterų – 8. Procentais tai sudaro 68% vyrų ir 32% moterų. Taigi, nors tarp jaunųjų laureatų situacija šiek tiek tolygesnė, lyčių asimetrija vis vien aiškiai matoma.

Feministinė kritika, nukreipta į abu festivalius ir jų nusistovėjusias hierarchijas, garsiau nuskambėjo maždaug prieš dešimtmetį. 2016 metais Laima Kreivytė kultūrinėje spaudoje

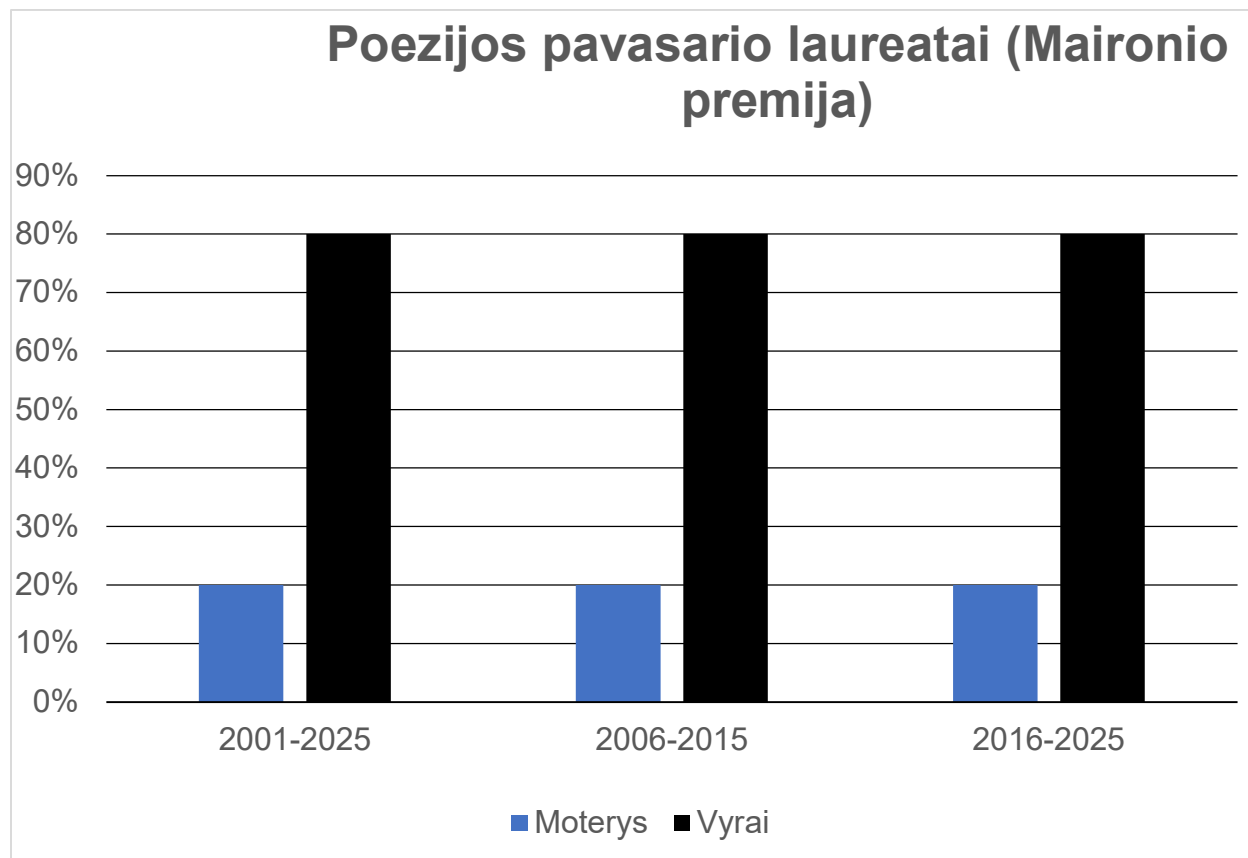
paskelbė straipsnį „Moterys ir vyrai Lietuvos kultūroje po 20 metų“²⁶, taip pat PP festivalyje pristatė savo garsųjį eilėraščių-manifestą „Čir vyr vyr“, kuriame pasitelkdama paukščio giesmės imitaciją ir žodžių žaismą dekonstravo patriarchalinę institucijos prigimtį bei tradicinį vyrišką autoritetą. Panašią institucinę krizę 2016 metais išprovokavo poetė Aušra Kaziliūnaitė, socialiniuose tinkluose iškėlusi PDR Jotvingių premijos laureatų lyčių asimetrijos problemą ir atkreipusi dėmesį į tai, kad per ilgą festivalio istoriją moterys kūrėjos buvo beveik visiškai eliminuotos iš aukščiausio pripažinimo zonos. Pasirodžius viešai kritikai ir galios struktūrų kvestionavimui, atsirado galimybė persvarstyti nusistovėjusią simbolinio kapitalo paskirstymo mechanizmų logiką bei festivalių kuriamo prestižo etiką.

Kiek vieši poečių pasisakymai ir sukeltas pasipiktinimas padarė įtakos šioms premijoms? Ar įvyko realus pokytis, užtikrinantis geresnę lyčių proporciją, ar mažesnę moterų diskriminaciją nei iki tol? Apžvelkime šių premijų laureatus per paskutinįjį dešimtmetį, t.y. 2016–2025 m.

Šio laikotarpio Poezijos pavasario premijos laureatų yra viso 8 vyrų ir 2 moterys. Taigi, vyrai sudaro 80%, o moterys – 20%. Procentinė laureatų lyčių išraiška išlieka visiškai tokia pat. Kad aiškiai matytume kaip keitėsi laureatų lyčių proporcija iki 2016 m., pažvelkime į statistiką 2006–2015 m. Šiuo laikotarpiu taip pat laureatų yra viso 8 vyrai ir 2 moterys, vyrai sudaro 80%, o moterys – 20%, lygiai tiek pat. Pokytis neįvyko.

Atskirai galima paminėti nuo 2024 m. atskilusią Maironio premiją – iki šiol abi jos laureatės yra moterys, tačiau nepaisant išlikusios gana aukštos finansinės premijos vertės, simbolinio kapitalo prasme ji nuvertėjo, prestižas krito.

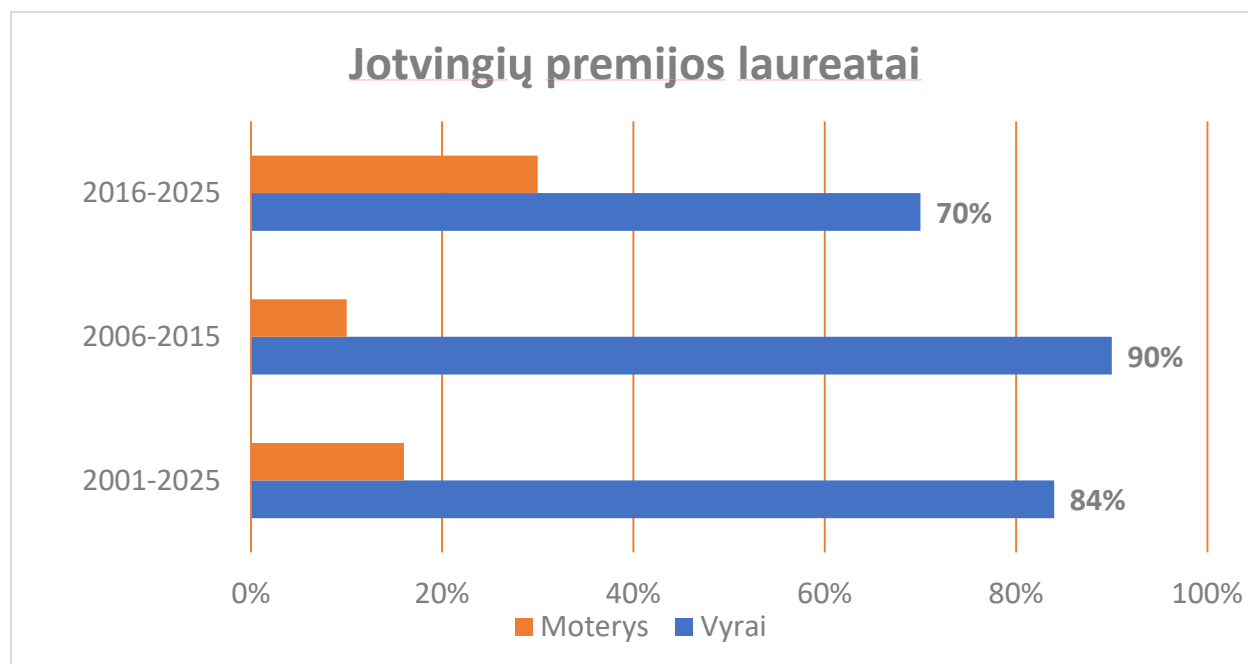
²⁶ Kreivytė, Laima. *Moterys ir vyrai Lietuvos kultūroje po 20 metų* in: *Literatūra ir menas*, 2016 01 08. Internetinė nuoroda: <https://literaturairmenas.lt/publicistika/laima-kreivyte-moterys-ir-vyrai-lietuvos-kulturoje-po-20-metu>.

PDR teikiamų premijų statistika 2016–2025 m. dėliojausi taip: Jotvingių premijos laureatų vyrų yra 7, o moterų – 3, t.y. vyrai sudaro 70%, o moterys – 30% laureatų. Tarp Jaunojo jotvingio premijos laureatų vyrų yra 7, o moterų – 3. Procentais tai taipogi sudaro 70% vyrų ir 30% moterų.

2006–2015 m. Jotvingių premijos laureatų vyrų buvo 9, o moteris tik 1, kas sudaro 90% ir 10%. Jaunojo jotvingio premijos laureatų vyrų šiuo laikotarpiu buvo 7, o moterys – 3, atitinkamai 70% ir 30%.

Taigi iš pateiktų duomenų matyti, kad labiausiai feministinė kritika paveikė Jotvingių premijos laureatų skyrimą – bendroje statistikoje nuo 2001 m. vyrai sudaro 84%, o moterys - 16% laureatų, 2006–2015 m. lyčių proporcija sudarė 90% ir 10%, o per paskutinįjį dešimtmetį, po 2016 m. išsakytos feministinės kritikos – atitinkamai 70% ir 30% laureatų.

Kitų dviejų premijų (Poezijos pavasario laureato ir Jaunojo jotvingio premijos) atvejais pokyčio visiškai nėra. Kas tai lemia?

Remiantis Pierre'o Bourdieu teorijoje minima lauko ortodoksija, galima paaiškinti, kodėl lyčių asimetrija išliko net ir tada, kai oficialių kliūčių moterims tapti laureatėmis nebeliko – priešingai, XXI a. moterų poezių esama ištis daug ir produktyvių. Žvelgiant plačiau susidaro įspūdis, kad moterys poetės susirenka nemažai smulkesnių premijų, tačiau pagrindinės srities premijos joms vis dar skiriamos retai. Tai ir yra lauko ortodoksijos – nusistovėjusios vertinimo tvarkos, kurią saugo dominuojantys lauko agentai, pasekmė. Visų pirma problemiška atrodo tai, kad premijų skyrimo komisijos sudaromos iš ankstesnių premijos laureatų (kaip Jotvingių ir Jaunojo jotvingio premijų atveju) – tokiu atveju jei laureatų dauguma yra vyrai, komisijos narių dauguma taip pat bus vyrai²⁷. Šimtmečius „tikro poeto“ įvaizdis buvo siejamas su pranašo, tautos dainiaus ar intelektualaus maištininko įvaizdžiu. Kadangi istoriškai tokias pozicijas užimdavo vyrai, šis poeto įvaizdis įsitvirtino kaip neginčijama norma. Ar vis dar gali būti, kad dėl šios lauke vyraujančios ortodoksijos intelektualinė ar dvasinga vyrų poezija pasąmoningai suvokiama kaip universali, o

²⁷ Tai aiškiai matoma Jotvingių ir jaunojo jotvingio komisijos 2013–2025 sąrašuose, prie kurių prieigą suteikė festivalio organizatoriai.

moterų kūryba vis dar marginalizuojama kaip „lyriška“, „moteriška“ ar „jausminga“? Atrodo, kad toks vertinimas jau seniai turėjo pasikeisti, juo labiau, kad moterys poetės renka įvairias temas, rašo intelektualią poeziją. Tačiau premijų skyrimo mechanizmai pasižymi inertiškumu, saugančiu lauko stabilumą. Bet koks pokytis (pvz. lyčių lygybės reikalavimas) lauko ortodoksiją ginantiems agentams gali atrodyti kaip meninės vertės kartelės nuleidimas ar tiesiog politkorektiškumas, nes nusistovėjusi lauko hierarchija gali jiems trukdyti atskirti estetinę vertę nuo istoriškai susiformavusių socialinių nuostatų. Premijų teikimo mechanizmus reguliuojantys lauko agentai gali nuoširdžiai tikėti, jog laureatus išrenka tik pagal tekstų kokybę ir meninę vertę ir nepastebėti, kad jų „tikrosios poezijos“ samprata yra šališka lyties prasme. Tokia dominuojanti samprata priimama kaip savaime suprantama, nekvestionuojama.

Taip pat čia galima kalbėti ir apie Bourdieu minimą simbolinį smurtą: situaciją, kuomet nelygybė nepastebima tiems, kurie nuo jos kenčia. Moterys poetės ilgą laiką galėjo priimti vyrų dominavimą kaip natūralią tvarką (pavyzdžiui, stengdamosi rašyti „vyriškai“, kad būtų pripažintos), kol feministinė kritika pastebėjo šią problemą. Tuomet savaime suprantamas reiškiny tapo kvestionuojamu ir ydingu. Vis dėlto senoji samprata dar veikia – lauko agentų pasisakymuose dažna nuomonė, kad moterų pastaraisiais metais tarp premijų laureatų atsiranda vis daugiau ir problema jau nebėra aktuali. Tačiau statistika rodo ką kita.

3.7 Premijų nuostatų analizė

Analizei pasirinkau PDR festivalio metu teikiamų Jotvingių ir Jaunojo jotvingio premijų nuostatus. Šių premijų nuostatai, sudaryti 2007 m. gegužės 22 d. Nr. IV-303, skelbiami Lietuvos Respublikos Teisės aktų registro portale²⁸. Premijos yra skiriamos ir įsteigtos Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos, nuostatai patvirtinti Kultūros ministro parašu. I nuostatų dalyje apibrėžiamos bendros gairės ir steigėjo vaidmuo: „1. Premijų nuostatai reglamentuoja Jotvingių ir Jaunojo jotvingio premijų (toliau – premijos) skyrimo tikslą, dydį, pretendentų atrankos komisijos (toliau – komisija) darbo organizavimo tvarką, taip pat šių premijų skyrimo tvarką.“ (1) Taigi, premijos steigėja Kultūros ministerija yra pirmoji *vartininkė*, nustatanti kaip bus sudaryta atrankos komisija ir kokia tvarka bus skiriamos premijos. Ji nurodo kitai organizacijai – festivalio organizatorei, asociacijai „Poetinis Druskininkų ruduo“ skirti daugumą komisijos narių. Tokiu būdu šios institucijos

²⁸ Jotvingių ir Jaunojo jotvingio premijų nuostatai. Internetinė nuoroda: <https://www.e-tar.lt/portal/it/legalAct/TAR.4FDC9725317E/DRTkRqTBbU>.

apibrėžia ir nustato kas iš lauko dalyvių gali gauti premijas, o taip pat kuria kultūrinę vertę ir įtvirtina savo autoritetą, kaip ir aiškina Englishas:

Instituciniu požiūriu premija veikia kaip pretenzija į autoritetą ir šio autoriteto įtvirtinimas – tai autoritetas, kurio esmė, pamatiniu lygmeniu, yra kultūrinės vertės kūrimas. Ji suteikia institucinį pagrindą kontroliuoti (arba bandyti kontroliuoti) kultūros ekonomiką, taip pat pripažinimo ir apdovanojimų paskirstymą konkrečiame kultūros lauke – nustatant, kas gali būti pripažinta kaip verta išskirtinio dėmesio.²⁹

Taip pat I dalyje minimas premijų tikslas – „įvertinti naujausią lietuvių poetinę kūrybą ir paskatinti lietuvių poezijos kūrėjus“ (3) ir už ką teikiamos premijos – „Jotvingių premija skiriama kasmet už per pastaruosius dvejus metus išleistą geriausią poezijos knygą (skaičiuojant nuo vieno Poetinio Druskininkų rudens festivalio iki kito); Jaunojo jotvingio premija skiriama už geriausią jauno autoriaus originaliosios poezijos, verstinės poezijos ar poezijos kritikos knygą, išleistą per pastaruosius dvejus metus (skaičiuojant nuo vieno Poetinio Druskininkų rudens festivalio iki kito).“ (4) 7-as I dalies punktas apibrėžia kas gali teikti nominacijas premijoms: „Paraiškas teikti turi teisę leidyklos, meno kūrėjų asociacijos, nevyriausybinės organizacijos, kiti juridiniai ir fiziniai asmenys (toliau – pareiškėjai).“ – vadinasi pareiškėjų laukas gana platus – nominantus gali siūlyti ir institucijos, ir fiziniai asmenys. Informacija apie paraiškų teikimo vietą ir laiką nurodoma Kultūros ministerijos ir festivalio internetinėse svetainėse. Taip pat nurodoma finansinė premijų išraiška – „Jotvingių premija yra 40 bazinių socialinių išmokų, Jaunojo jotvingio premija yra 16 bazinių socialinių išmokų.“³⁰ (9) Englishas siūlo pasižiūrėti kokią dalį viso renginio biudžeto sudaro teikiama premija – jis teigia, kad dažnu atveju, nors pati premija sulaukia daugiausiai dėmesio, tačiau jos finansinė išraiška sudaro tik mažą viso renginio biudžeto dalį. Kitaip tariant, premijos vertė nėra lygi jos piniginei sumai. Šis skirtumas gali būti skaičiuojamas dešimtimis ar net šimtais kartų: „Net ir tais atvejais, kai su prizų susijęs piniginis prizas yra pakankamai didelis, kad pritrauktų žurnalistų dėmesį, jis paprastai sudaro gana kuklią bendro biudžeto dalį ir yra

²⁹ English, F. James. *The Economy of Prestige: Prizes, Awards, and the Circulation of Cultural Value*, – Harvard University Press, 2008, -‘ Institutionally, the prize functions as a claim to authority and an assertion of that authority—the authority, at bottom, to produce cultural value. It provides an institutional basis for exercising, or attempting to exercise, control over the cultural economy, over the distribution of esteem and reward on a particular cultural field— over what may be recognized as worthy of special notice’, p. 51,

³⁰ Vėliau padidinta iki 20 BSI.

mažiausiai sunkiai gaunamas.“³¹ PDR teikiamų premijų atveju šis santykis taip pat yra gana didelis.

2025 metais VšĮ „Poetinis Druskininkų ruduo“ kasmetiniam festivalio rengimui iš Lietuvos kultūros tarybos strateginės programos skirta 55 000 Eur. Abiejų pagrindinių premijų suma šiais metais sudarė 4200 eurų, tai sudarė apie 8% festivalio biudžeto (neskaičiuojant papildomų mažesnių rėmėjų skiriamų lėšų).

Šioms premijoms finansavimą skiria LRKM ir Druskininkų savivaldybė, tad pats festivalis neišleidžia pinigų apdovanojimams (jei teigiame, kad premijų biudžetas papildė bendrą festivalio biudžetą), tačiau būtent šie apdovanojimai sukuria pagrindinį festivalio matomumą ir prestižą. Tai patvirtina Englisho idėją, kad premijos yra pigus ir labai efektyvus būdas kurti autoritetą ir prestižą.

II nuostatų dalyje nurodoma komisijos sudarymo tvarka: „10. Pretendentus premijoms gauti atrenka kas antrais metais asociacijos „Poetinis Druskininkų ruduo“ sudaroma komisija. Į komisiją 1 atstovą deleguoja Kultūros ministerija ir 6 atstovus skiria asociacija „Poetinis Druskininkų ruduo“. Komisijoje negali dalyvauti tų metų nominantai.“ Nuostatuose nėra apibrėžta, kad pagal vidinį sutarimą, asociacija „Poetinis Druskininkų ruduo“ 6 atstovus skiria iš buvusių festivalio laureatų. O šis sprendimas mano manymu ir daro didžiausią įtaką premijų laureatų atrankoje. Visų pirma, tai lemia didžiulį lauko inertiškumą – jei galia išrinkti premijų laureatus disponuoja anksčiau buvę laureatai, įnešti naujovių tampa ypač sunku. Buvę laureatai gali propaguoti tokius pačius vertės kriterijus, pagal kuriuos buvo vertinami patys. Taip pat jei dauguma premijos laureatų buvo vyrai, komisijos narių dauguma taip pat bus vyrai.

Punkte 1.4 teigiama: „Komisija pagal pateiktas paraiškas ir kitus dokumentus svarsto pretendentų kūrybą ir išrenka pretendentus premijoms gauti.“ – istoriškai, nuo pirmųjų Jotvingio premijos teikimo metų, vertinamos buvo visos per praėjusius metus išėjusios knygos (jų sąrašas kasmet publikuojamas festivalio almanache), o vėliau, premijos skyrimo ir tvirtinimo procesus priėmus Kultūros ministerijai, pradėtos priimti paraiškos – nominacijos, kurias teikti gali autorių

³¹ English, F. James. *The Economy of Prestige: Prizes, Awards, and the Circulation of Cultural Value*, – Harvard University Press, 2008, - *‘Even where the cash award associated with a prize is substantial enough to attract journalistic attention, it is typically a quite modest portion of the overall budget, and the least difficult to obtain.’* p. 118.

asociacijos, leidyklos, bibliotekos, kt. institucijos, fiziniai ar juridiniai asmenys, taigi, praktiškai bet kas (1.7 nuostatų punktas). Nominuotų knygų sąrašas niekur neskelbiamas, tad belieka kaip pagrindu remtis per metus išėjusių knygų sąrašais, pateikiamais festivalio almanachuose. Taip pat, nors tai ir neapibrėžta nuostatuose, pretendentes gali siūlyti ir patys komisijos nariai, nes pasak organizatorių, dažnai svarbios knygos lieka nenominuotos. Šį faktą taip pat laikyčiau viena iš lauko inercijos priežasčių.

3.8 Premijų komisijų sudėtis

Festivalio organizatoriai suteikė prieigą prie dokumento, kuriame nurodyti šių premijų komisijos nariai nuo 2013 m. Dokumente matyti, kad komisijos dauguma vyrai buvo 11 kartų, o moterys – 2 kartus, iš eilės 2021 ir 2022 metais. Tačiau šiais metais abiejų premijų laureatais tapo išskirtinai vyrai – 2021 m. Jotvingių premijos laureatu tapo Dainius Gintalas, o Jaunojo jotvingio – Nojus Saulytis, 2022 m. Jotvingių premijos laureatu tapo Gintaras Grajauskas, o Jaunojo jotvingio premijos laureatu – Ramūnas Liutkevičius. Žinoma, kad literatūros lauke viskas nėra taip vienareikšmiška ir negalima komisijos sprendimų paaiškinti turint omenyje vien komisijos narių lytį. Puikiai suprantu, kad ir aukšta meninė poezijos vertė taip pat tiesiogiai nepriklauso nuo lyties. Tačiau akivaizdu, kad vyrai vis dar dominuoja šiame lauke. Tai nėra netikėta, turint omenyje lauko inerciją ir kitus anksčiau šiame darbe minėtus veiksnius. Tačiau vis tiek šis faktas, kad komisijos daugumą dvejus metus iš eilės sudarė moterų dauguma ir abejus metus laureatais tapo vien vyrai, yra patraukiantis dėmesį ir atskleidžiantis, kad pats knygų vertinimas, estetiškas skonis ir supratimas apie tai, kas yra aukštos meninės vertės poezija, yra orientuoti į vyrus. Poezijos lauke gyvas mitas apie lyčiai neutralią meninę vertę – t.y., kad meninė vertė niekaip nepriklauso nuo autoriaus lyties ir vertinant net negalima šio fakto turėti omenyje ar kaip kitaip į jį kreipti dėmesį – vertinama išimtinai vien kūryba. Tačiau pagal Bourdieu teoriją meninė vertė nėra kažkas abstraktaus – tai socialiai sukonstruotas dalykas. Vis dėlto 11 metų vyrų dominavimo versus du metai moterų dominavimo, taip pat pasibaigę vyrų pergalėmis, parodo ir jau minėto simbolinio smurto veikimą – moterys gali būti internalizavusios vyriškąją kanoną, laikydamos jį universaliu meninės vertės standartu.

Instituciškai premija veikia kaip pretenzija į autoritetą ir šio autoriteto įtvirtinimas – autoriteto, kurio esmė, pamatiniu lygmeniu, yra kultūrinės vertės kūrimas. Ji suteikia institucinį pagrindą vykdyti (arba bandyti vykdyti) kultūros ekonomikos kontrolę, valdyti

pripažinimo ir atlygio paskirstymą konkrečiame kultūros lauke – nustatant, kas gali būti pripažinta kaip verta išskirtinio dėmesio.³²

– teigia Englishas. Palaikant premijos prestižą, komisijos nariai turi remtis autoritetu, kitaip premijos prestižas gali smukti. Tačiau pasižiūrėkime kokie dar autoriai ir jų išleistos knygos buvo pasiūlyti Jotvingių ir Jaunojo jotvingio premijoms 2021 ir 2022 m., o taip pat – už ką premijas pelnė laureatai (teikiant premiją visuomet pateikiama tam tikra formuluotė).

2021 m. „Jotvingių premiją pelnė Dainius Gintalas už įtaigų vaizduotės ir atminties proveržį poezijos knygoje „Vienos vasaros giesmė“. Knygą išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla.“
2021 m. „Jaunojo jotvingio premija paskirta Nojui Saulyčiui už atvirą, drąsą ir rizikingą poeziją debiutinėje eilėraščių knygoje „SMS gėlytė“. Knygą išleido leidykla „Kitos knygos“ 2020 m.“³³ – skelbiama Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos internetinėje svetainėje.

2022 m. „Jotvingių premija skiriama Gintarui Grajauskui už netikėtus minties viražus ir juntamą metaforos poveikį megastruktūroms poezijos knygoje „Nykstamai menkų dydžių poveikis megastruktūroms“ (Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2021).
2022 m. „Jaunojo jotvingio premija įvertintas poetas Ramūnas Liutkevičius už atvirumo blyksnius ir poetinį salto mortale knygoje „Šokis įsuka šviesą“ („Bazilisko ambasada“, 2021).“³⁴

2021 m. almanacho „Poetinis Druskininkų ruduo“ skyriuje „Nuo rugpjūčio iki rugpjūčio Lietuvoje išleistų poezijos knygų bibliografija“ (232 psl.)³⁵ pateikiamas per metus išleistų poezijos knygų sąrašas – organizatoriai teigia, kad šis sąrašas yra pagrindas knygų vertinimui premijų skyrimo komisijoje. Taip pat, kaip minėta nuostatuose, papildomai knygas gali nominuoti įvairūs juridiniai ir fiziniai asmenys, įtraukiant knygas, išleistas per praėjusius dvejus metus. Taigi, galutinio nominuotų knygų sąrašo gauti nepavyko, tačiau matomas bendras vaizdas ir akivaizdžios tampa

³² English, F. James. *The Economy of Prestige: Prizes, Awards, and the Circulation of Cultural Value*, – Harvard University Press, 2008, p. 51. (*Institutionally, the prize functions as a claim to authority and an assertion of that authority—the authority, at bottom, to produce cultural value. It provides an institutional basis for exercising, or attempting to exercise, control over the cultural economy, over the distribution of esteem and reward on a particular cultural field— over what may be recognized as worthy of special notice*),

³³ LRKM naujienos. Internetinė nuoroda: <https://lrkm.lrv.lt/lt/naujienos/jotvingiu-premija-bus-iteikta-dainiui-gintalui-jaunojo-jotvingio-nojui-saulyciui/>,

³⁴ LRKM naujienos. Internetinė nuoroda: <https://lrkm.lrv.lt/lt/naujienos/isrinkti-jotvingiu-ir-jaunojo-jotvingio-premiju-laureatai-1/>,

³⁵ Almanachas „Poetinis Druskininkų ruduo, 2021“. Sudarė Vytas Dekšnys ir Dominykas Norkūnas. Leidykla VAGA, 2021, p. 232-233.

tam tikros tendencijos. 2021 m. sąrašė – 72 knygos. Iš jų – 37 originaliosios poezijos šiuolaikinių autorių vyrų knygos ir 22 šiuolaikinių autorių moterų knygos. Likusios – perleista klasikų kūryba, almanachai, rinktinės. Taigi, moterų autorių knygų sąrašė esama gerokai mažiau. Greičiausiai mažiau ir išleidžiama moterų autorių knygų, todėl mažiau jų ir pateikiama bibliografijoje, kuri, manyčiau, yra sudaryta įtraukiant tik prestižinių leidyklų leidžiamas knygas, siekiant išvengti mažų ir nekokybišką turinį leidžiančių leidyklų „balasto“. Tai rodo, kad dar iki patekimo į bibliografinius sąrašus, teikiamus festivalio premijų komisijai, veikia kiti *vartininkai*, tokie kaip leidyklos, ir galimai moterų knygų išleidžiama mažiau nei vyrų. Neatmetu ir to, kad moterys iš tiesų gali rašyti mažiau poezijos, ar mažiau rankraščių pateikti leidykloms, tačiau tai stebina – vien pažvelgus į VU Filologijos fakulteto studentus, akivaizdu, kad didžioji dauguma studijuojančių yra moterys. Tai nereiškia, kad visos jos rašo poeziją, tačiau susidomėjimas kalba ir literatūra tarp moterų Lietuvoje kur kas didesnis. Šias tendencijas būtų įdomu patyrinėti plačiau. 1992 m. interviu su Loïc J.D. Vacant Bourdieu teigė, kad „...moterų vaidmuo tikrai simbolinėje gamyboje, namų ūkyje ir už jo, yra visuomet nuvertinamas arba ir visai nepastebimas...“³⁶ Norėtusi tikėti, kad praėjus daugiau nei 30 metų ši citata nebėra aktuali, tačiau tenka konstatuoti, kad Lietuvos poezijos lauke moterų poezija dėl įvairių priežasčių vis dar nėra taip pat vertinama ar pastebima kaip vyrų, nors iš šalies gali atrodyti visiškai kitaip, netgi priešingai. Taip pat gali būti, kad pokytis vyksta būtent šiuo metu ir statistika jo dar nefiksuoja.

Pažvelkime į 2021 metais vertinimui pateiktų (greičiausiai nepilną) moterų knygų sąrašą:

1. Janina Audzijonienė, *Balti paukščiai pievoje*, Kaunas: Kauko laiptai, 2021.
2. Lina Buividavičiūtė, *Tamsieji amžiai*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2021.
3. Evelina Daciūtė, *Paslapčiausia paslaptis: eilėraščiai vaikams*, Vilnius: Alma littera, 2020.
4. Evelina Daciūtė, *Žuvys fontanuose*, Vilnius: Dvi tylos, 2020.
5. Viktorija Daujotė, *Žemaitinā = Žemaitynai: eiliuotų tekstų sutelktinė*, Vilnius: Regionų kultūrinių iniciatyvų centras, 2021.
6. Nijolė Daujotytė, *Aiški linija*, Vilnius: Odilė, 2021.
7. Erika Drungytė, *Kalnas ir miestas*, Kaunas: Kauko laiptai, 2020.

³⁶ Bourdieu, Pierre; Wacquant, Loïc J. D. *Įvadas į refleksyviąją sociologiją*: Baltos lankos, 2003. Vertė Vilija Poviliūnienė, 219 p.

8. Simona Katiliūtė, *Sniegu tau į ausį*, Kaunas: Naujasis lankas, 2020.
9. Regina Katinaitytė-Lumpickienė, *Varna su baltu plūksnu*, Kaunas: Kauko laiptai, 2021.
10. Aušra Kaziliūnaitė, *Jūros nėra*, Vilnius: Kitos knygos, 2021.
11. Eglė Kirilauskaitė, *Anapus Stikso*, Utena: Utenos Indra, 2021.
12. Marytė Kontrimaitė, *Kalbėti aukštin: lyrika, straipsniai, laiškai, dienoraščiai*, sudarė Vega Ribikauskienė, Vilnius: Homo liber, 2020.
13. Solveiga Masteikaitė, *Pietūs vidury niekur*, Vilnius: Versus, 2021.
14. Violeta Palčinskaitė, *Ką padarė šokių salė*, Vilnius: Tyto alba, 2020.
15. Violeta Palčinskaitė, *Vaikų kambarys: eilėraščių rinktinė*, Vilnius: Nieko rimto, 2020.
16. Violeta Palčinskaitė, *Bala nematė*, Vilnius: Tyto alba, 2021.
17. Roma Petrušytė, *Traukinys į praeitį*, Kaunas: Kauko laiptai, 2021.
18. Daina Pranckietytė, *Silentium*, Vilnius: Homo liber, 2021.
19. Urtė Šežgdavičiūtė, *...pakeliui...*, Kaišiadorys: Printėja, 2020.
20. Dalia Teišerskytė, *Paskutinių lapų išleistuvės*, Kaunas: Kopa, 2021.
21. Ona Marija Dy Urbšytė, *Miego užrašai*, Kaunas: Kauko laiptai, 2020.
22. Rasa Varnė, *Totemas*, Kaunas: Kauko laiptai, 2020.

Kurios iš šių knygų galėjo konkuruoti su Dainiaus Gintalo „Vienos vasaros giesmė“ ir Nojaus Saulyčio „SMS gėlyte“? Jotvingių premijos kategorijoje išskirčiau Viktorijos Daujotės, Nijolės Daujotytės, Erikos Drungytės knygas. Tačiau Viktorija Daujotė jau yra pelniusi premiją 2010 m. ir nors premijų nuostatuose sakoma, kad laureatas negali pakartotinai gauti premijos penkerius metus, žvelgiant į laureatų sąrašą akivaizdu, kad šios premijos antrą kartą neskiriamos. Nijolės Daujotytės knyga „Aiški linija“ (Vilnius: Odilė, 202) spaudoje sulaukė prieštarų vertinimų: literatūrologė Ieva Rudžianskaitė recenzijoje „Aiškos linijos neaiškumai“³⁷ teigia:

Dera pažymėti, kad rinkinys nėra monotoniškas, jame galime įžvelgti nemažai tematinų gijų – nuo vaikystės prisiminimų iki Holokausto atminimo. Asmeninė lyrinės subjektės erdvė sklandžiai koreliuoja su istoriniais, visuomeniniais įvykiais, atskleidžiama, kad asmuo nėra dirbtinai atplėštas nuo, atrodytų, jo neliečiančių patirčių. Tačiau atsižvelgdama į daugelį vykusių tekstų manau, kad rinkinys būtų stipresnis be eilėraščių, kurie labiau

³⁷ Rudžianskaitė, Ieva: *Aiškios linijos neaiškumai* in: Šiaurės Atėnai, 2022 05 20. Internetinė nuoroda: <https://www.satenai.lt/2022/05/20/aiskios-linijos-neaiskumai/>.

primena įprastus apmąstymus nei spontanišką įžvalgą ar gebėjimą pažvelgti į kasdienę situaciją kitoniškai.

Dar stipriau šią knygą kritikuoja Martynas Pumputis skandalingoje savo apžvalgoje „Eskalatorius į žemutinius poezijos aukštus“³⁸: „N. Daujotytės linija aiški, tačiau neryški, neįsimintina. Trūksta aštrumo, ambicijos.“

E. Drungytės „Kalnas ir miestas“ – išraiškinga knyga apie įsiprasminimą išgyvenant tarpines būsenas, apie atskirų būties dedamųjų sutalpinimą individo jausenoje. Dekonstruojant reiškinių prigimtines savybes, neslepiančios emocijos ieškoma išeities, siauro ir vingiuoto takelio į harmonijos kampelį, kuriame nors trumpam atlėgtų egzistencijos slėgis.

– apie Erikos Drungytės knygą „Kalnas ir miestas“ rašo Tomas Vyšniauskas recenzijoje „Žvelgiant nuo lapo briaunos“³⁹. Tačiau ši knyga nesulaukė didesnio dėmesio. Taigi, Jotvingių premijos atveju, stipresnių moterų autorių knygų, galinčių konkuruoti su „Vienos vasaros giesmė“, greičiausiai nebuvo.

Jaunojo jotvingio premijos kategorijoje išskiriu dvi stiprias moterų autorių knygas, galėjusias konkuruoti su Nojaus Saulyčio „SMS gėlyte“, įvertinta už „atvirą, drąsią ir rizikingą poeziją“. Lygiai taip pat atvira, drąsia ir rizikinga galima būtų laikyti ir Linos Buividavičiūtės knygą „Tamsieji amžiai“, (Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2021).

Linos Buividavičiūtės poezijoje kalbama apie pažeidžiamą moteriškumą, motinystę, paliečiama psichinės sveikatos problematika [...]. Šiuos tekstus drąsiai galiu priskirti šiuolaikiškai poezijai: jie rašomi konkrečiam kontekstui, nevengiama sąmoningumo ugdymo, čia už metaforą ar neapibrėžtą potekstę svarbiau įtaigiai perteikti psichologinį eilėraščio lygmenį. [...] Naujieji tekstai ne tik tematizuoja traumas, bet ir yra psichologiškai artistiški.

³⁸ Pumputis, Martynas: *Eskalatorius į žemutinius poezijos aukštus* in: Literatūra ir menas (2023 02 24), internetinė nuoroda: <https://literaturairmenas.lt/literatura/martynas-pumputis-eskalatorius-i-zemutinius-poezijos-aukstus>,

³⁹ Vyšniauskas, Tomas: *Žvelgiant nuo lapo briaunos* in: Šiaurės Atėnai (2021 04 09), internetinė nuoroda: <https://www.satenai.lt/2021/04/09/zvelgiant-nuo-lapo-briaunos/>.

– rašoma Neringos Butnoriūtės straipsnyje „Trys teatrališkos nominantės“⁴⁰. Ieva Rudžianskaitė, recenzijoje „Desperatiškas švytėjimas“⁴¹ apie šią knygą atsiliepia:

Drąsiai kalbėdama apie traumas, kompleksus, seksualumą ir su šiuo susijusias patologijas L. Buividavičiūtė išryškina šias patirtis platesniuose kontekstuose: pasitelkdama literatūrinės, filosofinės, mitologinės, biblinės nuorodas ji ne tik įdomiai interpretuoja kultūrinius fenomenus, bet ir atskleidžia komplikotas, gąsdinančias žmogaus būsenas.

Greta Štikelytė knygų apžvalgoje „Įsipoezinimas“, apie „Tamsiuosius amžius“ rašo: „Apskritai būtų gerai, jei nereikėtų nieko daryti, „kaip daro mergaitė“ ar „kaip daro moteris“, bet jeigu manęs vis dėlto paklaustų, kaip norėčiau, kad moterys rašytų, drąsiai sakau: „Norėčiau, kad rašytų taip, kaip L. Buividavičiūtė.“ – akivaizdu, kad nors recenzijose minima autorės drąsa, tai yra drąsa kalbėti būtent moteriškomis temomis, kurios, deja, nėra laikomos universaliomis. Už ką recenzijose girinama Nojaus Saulyčio „SMS Gėlytė“?

„SMS gėlytės“ esmę sudaro tai, ką standartiškai laikytume jaunatviškumu. N. Saulyčio tekstai įtraukia į bręstančio žmogaus regėjimo lauką, sudarytą iš paaugliško nerūpestingumo, psichodelinių patirčių, susižavėjimų ir išsiskyrimų, atrandamo seksualumo, maišto prieš religiją (susiduria įvairios konfesijos ir išpažįstamas pasaulietiškas) ir pan.

– rašo Neringa Butnoriūtė apžvalgoje „Jaunųjų poezija: tarp nihilizmo ir naivumo“⁴². Įdomiai Buividavičiūtės ir Saulyčio knygas gretina Artūras Dubinskas:

Bene ryškiausias autoriaus poezijos bruožas – sveika (nors gal tai nėra pats tinkamiausias žodis) saviironija (pvz., „šizofrenikas bando medituoti“, „noriu į bažnyčią“, „nubausk mane“). Sveikintina drąsa laikytis autsaiderio pozicijos ir sugebėjimas iš to pasijuokti, kartais kuriant nejuokos efektą. Ironija atsiranda ten, kur anksčiau lietuvių literatūros tradicijoje buvo matomos tik ašaros. Pasirenkamos temos, apie kurias Lietuvoje drąsiau pradėta kalbėti tik šiame amžiuje (psichologinės problemos, LGBTQ+, kitoniškas santykis

⁴⁰ Butnoriūtė, Neringa *Trys teatrališkos nominantės* in: „Metai“ (2022 Nr. 4), internetinė nuoroda: <https://www.zurnalasmetai.lt/neringa-butnoriute-try-try-teatraliskos-nominantes/>,

⁴¹ Rudžianskaitė, Ieva *Desperatiškas švytėjimas* in Šiaurės Atėnai (2022 03 04), internetinė nuoroda: <https://www.satenai.lt/2022/03/04/desperatiskas-svytejimas/>,

⁴² Butnoriūtė, Neringa *Jaunųjų poezija: tarp nihilizmo ir naivumo* in: „Metai“ (2021 Nr. 1), internetinė nuoroda: <https://www.satenai.lt/2022/03/04/desperatiskas-svytejimas/>.

su religija). Psichologinių problemų angažavimas meninėje erdvėje pamažu tampa madingas, tačiau Saulyčio poezijos atveju neaptiksime verkšlenimų ir guodimosi, būdingo tokioms poetėms kaip Lina Buividavičiūtė (deja, ne visoms lemta tapti Plath ar Sexton). Jaunojo poeto kūryboje net skaudžiausiomis akimirkomis išsaugomas jautrus sąmojis.⁴³

Iš šių knygų recepcijos kultūrinėje spaudoje matome, kad Saulytis vertinamas už drąsą ir maištingumą, jaunatviškumą, o Buividavičiūtė – už kalbėjimą apie ribines, moteriškas patirtis, kai kurių apžvalgininkų laikomą „verkšlenimu“ – tai laikyčiau vyriško *habitus* neatitikimu, kai moteriška patirtis laikoma menkesne, o verkšlenimas išskirtinai moteriška savybe.

Tačiau sąrašė buvo dar viena knyga, kurios negalima būtų apkaltinti „verkšlenimu“ – tai eksperimentinę kūrybos kryptį tęsiančios poetės Aušros Kaziliūnaitės knyga „Jūros nėra“ (Vilnius: Kitos knygos, 2021). Tačiau ši, penktoji, stipriai debiutavusios autorės knyga, kultūrinėje spaudoje sulaukė ne tik teigiamų atsiliepimų, kaip pvz. Neringos Butnoriūtės recenzijoje „Poezija kaip iškalbingas renginys“⁴⁴:

Kaziliūnaitiškas jos poezijos neįtikojamas grožis it užčiuoptas vystančių gėlių gležnumas, švelni didaktika, apgaulingai neutrali intonacija, skaitymuose netikėtai virstanti autorės klyksmu. O labiausiai – dėmesys reiškiniams, kurie lietuvių poezijos tradicijoje neturi aiškos istorinės, simbolinės ar ideologinės vertės. Toks yra ir vienas iš pagrindinių jos kūrybos principų – pačiai formuluoti, kas nutildoma ar laikoma paribio reiškiniais, ir savarankiška poetine kalba pagrįsti jų statuso unikalumą.

Teigiamai Kaziliūnaitės knyga vertinama ir Ievos Rudžianskaitės recenzijoje „Jūros nėra, bet ji banguoja“:

...neretai lakoniškuose, bet talpiuose rinkinio „Jūros nėra“ eilėraščiuose galima įžvelgti labai platų mąstymo ir matymo spektrą, todėl tekstai gali būti įvairiapusiškai interpretuojami. Estetinė žiūra, netikėti sugretinimai, kartkartėmis išnyrantys groteskiški

⁴³ Dubinskas, Artūras *You Need The Drugs* in: Šiaurės Atėnai (2020 12 18), internetinė nuoroda: <https://www.satenai.lt/2020/12/18/you-need-the-drugs/>,

⁴⁴ Butnoriūtė, Neringa *Poezija kaip iškalbingas renginys* in: „Šiaurės Atėnai“ (2021 12 17), <https://www.satenai.lt/2021/12/17/poezija-kaip-iskalbingas-reginys/>.

vaizdai atveria kasdienybės kitoniškumą ir – atvirkščiai – vaizduotės žaismas pasirodo kaip neatsiejama kasdienio gyvenimo dalis.⁴⁵

Tačiau ši knyga sulaukė ir aštresnės kritikos Ramutės Dragenytės recenzijoje:

Kartais atrodo, kad eilėraščių mintis pernelyg sekli, ir jeigu tai būtų atleistina kitai autorei, aukštai kartelę užsikėlusiai A. Kaziliūnaitei – nelabai. O gal viskas pasislėpė po budistišku nušvitimo skydu („dabar jau tikrai viskas bus pagaliau tikra“, p. 54)?⁴⁶

Kai moteris autorė pasiekia aukštą simbolinio kapitalo lygį, kaip Kaziliūnaitė, laukas jai tampa dar negailestingesnis. Vis dėlto Kaziliūnaitės „Jūros nėra“ laikau viena iš stiprių konkurenčių Saulyčio „SMS gėlytei“.

Akivaizdu, kad tarp moterų knygų 2021 m. buvo galinčių konkuruoti Jaunojo jotvingio kategorijoje. O koks buvo per metus išėjusių knygų sąrašas 2022 m.? Almanacho „Poetinis Druskininkų ruduo 2022“ skyriuje „Bibliografija (Nuo rugpjūčio iki rugpjūčio Lietuvoje išleistų poezijos knygų bibliografija)“⁴⁷ pateikiama viso 56 knygos, iš jų – 31 vyro autoriaus, 10 moterų autorių (ir vėl matome ryškią lyčių asimetriją), likusios – perleista klasikų kūryba, almanachai, rinktinės. 2022 m. moterų knygų sąrašas yra toks:

1. Ramunė Brundzaitė, *Tuščių butelių draugija*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2022.
2. Neringa Dangvydė, *Kiaukuto nešėja*, sudarė Karolis Baublys, Utena: Kamonada, 2021.
3. Viktorija Daujotė, *Takas paskui kalnas*, Vilnius: Homo liber, 2022.
4. Birutė Grašytė-Black, *Sumokėjau alyvmedžio lapais*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2022.
5. Stasė Lygutaitė-Bucevičienė, *Dulkė saulės spinduly*, Vilnius: Homo liber, 2022.
6. Daiva Molytė-Lukauskienė, *Kaligrafijos eskizai*, Vilnius: Homo liber, 2021.
7. Ramutė Skučaitė, *Buvau atėjus*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2021.

⁴⁵ Rudžianskaitė, *Ieva Jūros nėra, bet ji banguoja* in: „Literatūra ir menas“ (2021 05 21), internetinė nuoroda: <https://literaturairmenas.lt/literatura/ieva-rudzianskaite-juros-nera-bet-ji-banguoja>,

⁴⁶ Dragenytė, Ramutė. *Tuštumos jūra* in: „Metai“ (2021 Nr. 7), internetinė nuoroda: <https://www.zurnalasmetai.lt/ramute-dragenyte-tustumos-jura/>,

⁴⁷ Almanachas *Poetinis Druskininkų ruduo*, 2022. Sudarė Vytautas Dekšnys ir Dominykas Norkūnas. Leidykla VAGA, 2022, p. 185–187.

8. Ramutė Skučaitė, *Liepos mėnesį po liepa: eilėraščiai vaikams*, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2021.
9. Violeta Šoblinskaitė Aleksa, *Vaivorių ribėjimas*, Vilnius: Spauda, 2021.
10. Dalia Tamošauskaitė, *Vėjai*, Vilnius: Versus, 2021.

Sąrašė ir vėl jau premiją gavusios Viktorijos Daujotės knyga, taip pat Neringos Dangvydės (1975–2020) pomirtinė eilėraščių rinktinė. Stasė Lygutaitė-Bucevičienė – puiki poetė, taip ir nesulaukusi aukščiausia simboline verte disponuojančių poezijos apdovanojimų (tiesa, pelnusi smulkesnio kalibro premijas – Salomėjos Nėries premiją 1986 m. ir Jono Aisčio premiją 2011 m.). Už šį rinkinį poetė buvo nominuota tapti 2023 m. Poezijos pavasario laureate, tačiau tais metais šį apdovanojimą pelnė poetas Julius Keleras. Toliau kalbant apie 2022 m. Jotvingių premiją, Gintarui Grajauskui ji skirta „už netikėtus minties virazus ir juntamą metaforos poveikį“⁴⁸ – vargu ar Lygutaitės–Bucevičienės, pasak literatūrologės Donatos Mitaitės, „lakoniškos ir kondensuotos miniatiūros“⁴⁹ galėjo pasižymėti tokiais minties virazais. Ši poetė buvo pačiame kūrybiniame žydėjime tuo metu, kai pagrindines literatūrines premijas skynė kone išimtinai vyrai. Tačiau, kaip matome, moterims būti įvertintoms už savo kūrybą išlieka problemiška iki šių dienų.

Ramūnas Liutkevičius 2022 m. Jaunojo jotvingio premija įvertintas „už atvirumo blyksnius ir poetinį salto mortale knygoje „Šokis įsuka šviesą“. Moterų autorių sąrašė dvi puikios jaunųjų autorių knygos – Ramunės Brundzaitės „Tuščių butelių draugija“ ir Birutės Grašytės-Black „Sumokėjau alyvmedžio lapais“. Brundzaitės knyga LLTI išrinkta Kūrybiškiausia 2022 metų knyga. Premijos teikimo metu poetės Giedrės Kazlauskaitės skaitytoje laudacijoje taikliai pastebima:

Tekstas yra ir kontekstas: jis išreiškia ne puikavimąsi socialiniuose tinkluose, bet socialumą pačioje poezijoje. Ramunės Brundzaitės „Tuščių butelių draugija“ kaip tik ir kalba apie tokios filologyno auklėtinės galimybes prisitaikyti šiandieniniame pasaulyje.

⁴⁸ LRKM naujienos. Internetinė nuoroda: <https://lrkm.lrv.lt/lt/naujienos/isrinkti-jotvingiu-ir-jaunojo-jotvingio-premiju-laureatai-1/>.

⁴⁹ Mitaitė, Donata. *Poetės sustabdytos akimirkos* in: „Metai“ (2023 5–6 Nr.), internetinė nuoroda: <https://www.zurnalasmetai.lt/donata-mitaite-poetes-sustabdytos-akimirkos/>.

Tiesa, kai lyriką rašo vyras, tai vadinama viršasmėniškumu ir universalijomis, o kai moteris – išpažintine poezija.⁵⁰

Kazlauskaitė išryškina ir įvardija dvigubą standartą, taikomą vyrų ir moterų poezijai. Lygiai tas pats dvigubas standartas pastebimas ir renkant Jotvingių ar Jaunojo jotvingio laureatus. Ramūno Liutkevičiaus poezijos knygą lygiai taip pat galima būtų įvardinti išpažintine, ar taipogi „verkšlenimais“ dėl aprašomų kūniškų patirčių, psichikos sveikatos sunkumų („...kūnas atsimena viską“⁵¹), tačiau kai tai parašo vyras – poezija įvardijama kaip „atvirumo blyksniai ir poetinis salto mortale“⁵². Bourdieu kalba apie „pretenzijos ir skirtingumo dialektiką, kuri yra skirtingumo ženklais laikomų kultūros produktų kūrimo ir vartojimo pagrindas“⁵³ – matome, kad Liutkevičiaus „atvirumo blyksniai“ lauke legitimuojami kaip skirtingumas (aukšta meninė vertė), o Brundzaitės socialumas poezijoje gali būti palaikytas pretenzija į poeziją, nes ji esą per daug išpažintinė. Birutės Grašytės-Black knygos čia plačiau neaptarsiu, nes ji pelnė Jaunojo jotvingio premiją 2023 m. (premiją galima gauti už per praėjusius dvejus metus išleistą knygą).

Puikiai suprantu, kad viskas nėra taip vienareikšmiška – kiekvienais metais komisija turi išrinkti laureatą iš nominuotų knygų, išleistų per praėjusius dvejus metus. Kadangi moterų knygų išleidžiama ir nominuojama mažiau, laureatėmis jos taip pat tampa rečiau. Jokių būdų neteigių, kad moterų rašomos knygos yra geresnės, ar visuomet gali konkuruoti su kitomis tais metais nominuotomis knygomis – kiekvienas atvejis individualus ir skirtingas, autoriai ir autorės turi savo rašymo stilių, aukštesnį ar žemesnį meistriškumą, rašant jiems pavyksta arba nepavyksta įgyvendinti savo idėjas. Šiame darbe mėginu atkreipti dėmesį į problemą ir pamatyti platesnį poveiklį, kad būtų galima suprasti kodėl tarp poezijos premijų laureatų XXI a. lyčių asimetrija išlieka tokia ryški.

⁵⁰ Kazlauskaitė, Giedrė. *Laudacija Ramunei Brundzaitei*. Internetinė nuoroda: <https://www.satenai.lt/2023/03/24/laudacija-ramunei-brundzaitei/>,

⁵¹ Liutkevičius, Ramūnas. *Šokis įsuka šviesą*, Bazilisko ambasada, 2021. Eileraštis „Kūnas atsimena viską“, internetinė nuoroda: <https://www.15min.lt/kultura/naujiena/literatura/ramuno-liutkeviciaus-eilerastis-kunas-atsimena-viska-286-1516266>,

⁵² <https://lrkm.lrv.lt/lt/naujienos/isrinkti-jotvingiu-ir-jaunojo-jotvingio-premiu-laureatai-1/>

⁵³ Simbolinio kapitalo ekonomika yra reliatyviai autonomiška, ir tai paaiškina, kodėl vyrų dominavimas gali tęstis amžinai, nepaisant kintančio gamybos būdo. Taigi moterų išsilaisvinimas galimas tik per kolektyvius veiksmus, kurių tikslas simbolinė kova, galinti mesti realų iššūkį iš tikrųjų išklabininti tiesioginį atitikimą tarp įkūnytų ir objektyvių struktūrų, t.y. tik per simbolinę revoliuciją, kuri abejoja pačiais simbolinio kapitalo sukūrimo ir reprodukcijos pagrindais, o ypač pretenzijos ir skirtingumo dialektika, kuri yra skirtingumo ženklais laikomų kultūros produktų kūrimo ir vartojimo pagrindas. - Bourdieu, Pierre; Wacquant, Loïc J. D. *Įvadas į refleksyviąją sociologiją*: Baltos lankos, 2003. Vertė Vilija Poviliūnienė, 2020 p.

3.9 Oficialaus literatūros lauko autsaideriai

Ne visi poezijos autoriai dalyvauja literatūros festivaliuose ar gauna premijas, taigi ne visi žaidžia pagal literatūros lauko „žaidimo taisykles“. Tai gali būti sąmoningas arba nesąmoningas pasirinkimas. Lietuvos literatūros lauke autsaiderio sąvoka yra specifiška: tai nebūtinai reiškia, kad autorius nežinomas ar prastas. Dažniau tai kūrėjai, sąmoningai arba dėl eksperimentinės kūrybos krypties besilaikantys atokiau nuo akademinio kanono, institucinių hierarchijų. Šie autoriai nerašo tradicinės lyrikos, o jų kūrybos metodai (eksperimentas, slemas, konceptualizmas) ne visada telpa į tradicinius PP ar PDR festivalių vertinimo rėmus. Palyginus keletą tokių autorių galima pastebėti, kad jie neretai yra gavę didesnių tarptautinių arba kitų meno sričių (ne literatūros) apdovanojimų, t.y. labiau vertinami užsienyje, arba priklauso tarpdisciplininio meno laukui. Sunku nustatyti, kurie autoriai visiškai atitiktų autsaiderių statusą, poezijos lauko ribos nėra aiškiai nubrėžiamos, tačiau prie autorių, kurie dažnai ar tam tikrais savo karjeros laikotarpiais galėtų būti laikomi autsaideriais, priskirčiau šiuos:

1. Žygimantas Kudirka (Mesijus) – bene ryškiausias institucinis autsaideris, tapęs kultine figūra už tradicinės literatūros ribų. Nors yra pelnęs Europos slemo čempiono titulą ir įvairių tarpdisciplininių apdovanojimų, tradicinė literatūros bendruomenė jo taip rimtai nevertina, pvz. neteikia aukščiausią prestižą turinčių literatūros premijų. Šio autoriaus kūryba (pvz. knyga „XXI a. Kudirka“⁵⁴) yra novatoriška, tačiau neturi tam tikro labiau tradicinei poezijai būdingo sakralumo, kurį daugiau ar mažiau puoselėja didieji Lietuvos poezijos festivaliai.
2. Marius Povilas Elisas Martynenko šiame sąrašė gali būti pateikiamas kaip pavyzdys, kad autorius gali būti itin populiarus, matomas ir skaitomas, bet tuo pačiu metu išlikti autsaideriu literatūros lauko hierarchijoje. Lietuvos literatūros lauke vis dar gajus požiūris, kad jei autorius yra „žvaigždė“ (surenka pilnas sales, yra itin populiarus socialiniuose tinkluose), jo kūryba neva yra per lengva ar per daug pramoginė. Martynenko poezija performatyvi, gimusi iš slemo kultūros, pasakojimo (*storytelling*) tradicijos. Vertinant knygų tiražus (ypač ankstyvesnių knygų), Martynenko yra labai sėkmingas autorius. Tačiau jei vertintume pagal oficialų pripažinimą, pvz. literatūrines premijas, Martynenko galima būtų laikyti vienu ryškiausiai identifikuojamų šiuolaikinės poezijos lauko

⁵⁴ Kudirka, Žygimantas (Mesijus): *XXI a. Kudirka*. Kitos knygos: Vilnius, 2016.

autsaiderių. Šis autorius savo statusą ir simbolinę vertę kuria puoselėdamas tiesioginį ryšį su publika socialiniuose tinkluose ir gyvuose slėmo pasirodymuose. Paskutiniaisiais metais Martynenko liovėsi leisti poezijos knygas, pasuko į dramaturgiją.

3. Laima Kreivytė – meno kritikė, kuratorė ir poetė. Jos eilėraščių rinkiniai („Sapfo skai(s)tykla“⁵⁵, „Artumo aritmetika“⁵⁶) atnešė į lietuvių poeziją intelektualų feminizmą, *queer* tematiką, šiuolaikinį politinį aktyvizmą. Nors autorė aktyviai dalyvauja įvairiuose poezijos renginiuose kaip autorė ar organizatorė, o 2025 m. gavo Nacionalinę kultūros ir meno premiją menotyros srityje „už veržlų naujų kultūros teritorijų atvėrimą, meno paradigmas keičiančią veiklą“, tačiau didesnių literatūros premijų Lietuvoje jai nėra skirta. 2026 m. Laimos Kreivytės poezijos rinktinė lenkų kalba „Nesvarumo būsenos“ (vert. Dominika Jagielka) pateko į finalistų šešetuką prestižinei „Europos laisvės poeto/-ės“ premijai⁵⁷. Šios autorės stiprybė yra tarpdiscipliniškumas ir gebėjimas matyti platesnio kultūros lauko perspektyvą.

Taigi, dalyvavimas elitiniame, instituciniame poezijos lauke nėra būtina sąlyga pripažinimui ar autoriaus populiarumui. Autorius gali būti publikuojamas, mėgstamas skaitytojų, pripažintas performatyvių menų atstovas ar tarpdisciplininis menininkas, tačiau ignoruojamas kanoną ir supratimą, kas yra aukštos meninės vertės poezija, formuojančio lauko elito. Savo ruožtu tokie autoriai gali patys ignoruoti šio lauko hierarchiją ir nerašytas taisykles. Kai kurie autoriai renkasi tokį kelią ir sėkmingai vysto savo karjerą Lietuvoje ar užsienyje, dalyvaudami platesniame kultūros lauke.

⁵⁵ Kreivytė, Laima: *Sapfo Skai(s)tykla*. Vilnius, Homo liber, 2013,

⁵⁶ Kreivytė, Laima: *Artumo aritmetika*. Vilnius, Homo liber, 2019,

⁵⁷ Europos laisvės poeto/-ės premijos nominacija. Internetinė nuoroda: <https://europejskipoetawolnosci.pl/finalist/laima-kreivyte/?lang=en>.

IŠVADOS

Šiame magistro darbe siekiau išanalizuoti festivalių „Poezijos pavasaris“ (PP) ir „Poetinis Druskininkų ruduo“ (PDR) vaidmenis Lietuvos literatūros lauke, identifikuoti šių institucijų simbolinio ir ekonominio kapitalo kūrimo, ir paskirstymo mechanizmus 2001–2025 m. laikotarpiu. Darbe apžvelgiau festivalių istorinę raidą ir jų veikimo strategijas. PP, disponuojantis itin aukšta simboliškai verte ir organizatorių pristatomas kaip antras seniausias poezijos festivalis pasaulyje, vertę kuria puoselėdamas tradicijas, pristatydamas poeziją plačiai publikai, bendradarbiaudamas su institucijomis, leisdamas tradicinę Lietuvos poezijos „metraščių“ – festivalio almanachą ir teikdamas prestižinę „Poezijos pavasario“ literatūros premiją. PP kiek labiau linksta į heteronominį lauko polių. PDR festivalis labiau linksta į autonominį polių, nes yra uždaresnis, labiau orientuotas į pačią literatūros bendruomenę. Šis festivalis taip pat kuria vertę leisdamas festivalio almanachą, teikdamas prestižines literatūros premijas. Čia ypač svarbus uždaro poezijos lauko prestižą ir simbolinę galią skirstančių agentų pripažinimas. Veikdami šiek tiek skirtingais būdais, jie sukuria vientisą lauko ekosistemą, veikiančią kaip *išventinimo* funkciją atliekantis ir simbolinę vertę kuriantis mechanizmas. Abi šios institucijos, nors ir naudoja skirtingus vertės kūrimo būdus, tačiau bendrai steigia poezijos lauko autonomiškumo lygį ir brėžia ribas tarp to, kas lauke laikoma aukštos meninės vertės poezija ir kas lieka už tokio vertinimo ribų. Veikdami kartu, šie festivaliai sukuria uždarą poezijos lauko struktūrą – dalyvavimas joje (nuo publikacijų almanachuose iki premijų) yra svarbus, jei ne esminis žingsnis, siekiant legitimuoti autoriaus simbolinį kapitalą. Taip pat per šių institucijų sąveiką sukurtoje specifinėje lauko sistemoje autoriai kovoja dėl simbolinės galios. Ši kova ir nuolatinis vertės kūrimas bei paskirstymas ir yra poezijos lauko varomoji jėga.

Pasitelkus Gisèle Sapiro festivalių kaip *išventinimą* atliekančių institucijų koncepciją, pastebėta, kad PP ir PDR veikia kaip *vartininkai* ir *išventinimą* atliekančios institucijos Lietuvos poezijos lauke: atrinkdami autorius dalyvauti festivalyje, publikuodami jų tekstus festivalių leidžiamuose almanachuose, skirdami ir teikdami prestižines ar mažesnes literatūros premijas šie festivaliai įsileidžia autorius į poezijos lauką ir paskirstydami simbolinę vertę, veikia jų karjerų trajektorijas.

J. F. Englisho kultūros ir meno premijų analizė ir teorinė prieiga leido pamatyti kaip veikia kapitalo konversijos mechanizmai Lietuvos poezijos lauke: teikiant prestižines PP ir PDR premijas,

valstybiniai pinigai – ekonominis kapitalas – „apvalomi“ nuo biurokratijos ir politikos, ir tampa grynuoju literatūriniu prestižu – simboliniu kapitalu. Poezijos lauke, labiau linkstančiame į autonominį polių, simbolinis kapitalas vis dar yra esmiškai svarbesnis už ekonominį kapitalą. Tai parodo ir festivalių biudžetuose nedidelės procentinės dalis sudarančios premijų piniginės sumos. Pasitvirtino Englisho teiginys, kad premijos yra pigus ir efektyvus būdas didinti festivalių ir renginių matomumą, nes patraukia žiniasklaidos dėmesį, be to premijas neretai lydi įvairūs skandalai ir viešos diskusijos, paradoksaliu būdu didinantys premijų prestižą.

2001–2025 m. svarbiausių prestižinių PP ir PDR metu teikiamų poezijos premijų laureatų statistikoje matoma ryški lyčių asimetrija: 82% laureatų vyrų ir 18% laureačių moterų. Po išsakytos feministinės kritikos 2016–2025 m. laikotarpiu statistiškai situacija pasikeitė nežymiai: 75% laureatų vyrų ir 15% laureačių moterų. Pastebėta, kad moterų knygų premijoms nominuojama gerokai mažiau, o vertinant PDR festivalio sudaromą poezijos knygų bibliografiją matoma, kad ir išleidžiama mažiau moterų autorių poezijos knygų. Daroma prielaida, kad tam tikros poezijos lauke veikiančios institucijos yra *vartininkai* – pirmieji *vartininkų* funkciją atlieka leidėjai, sprendžiantys kurie poezijos rankraščiai taps knygomis. Festivaliai veikia kaip tolimesni *vartininkai*, disponuojantys simboliniu kapitalu ir skirstantys jį per autorių kūrybos įtraukimą į festivalių almanachus, kvietimus dalyvauti festivaliuose bei didžiausią simbolinę vertę suteikiančias literatūrines premijas.

Analizuojant premijų teikimo mechanizmus pastebėta, kad vertinant vyrų ir moterų poeziją, taikomas dvigubas standartas – neretu atveju vyrų rašoma poezija laikoma universalialia, o moterų – išskirtinai „moteriška“. Kalbant apie Bourdieu pretenzijos ir skirtingumo dialektiką, vyrų autorių poezija dažniau pozicionuojama skirtingumo kategorijoje, o moterų poezija vertinama labiau kaip pretenzija į aukštą meninę vertę; ši tendencija išryškėja lyginant 2020–2021 m. Jotvingių ir Jaunojo jotvingio laureatų ir nominuotų moterų knygų, pvz. Ramūno Liutkevičiaus „Šokis įsuka šviesą“ ir Ramunės Brundzaitės „Tuščių butelių draugija“, arba Nojaus Saulyčio „SMS gėlytė“ ir Linos Buividavičiūtės „Tamsieji amžiai“.

Poezijos lauko inerciją nemaža dalimi nulemia tai, kad premijų komisijos sudaromos daugiausia iš buvusių premijų laureatų. Poezija toliau vertinama pagal tokius pačius kriterijus kaip anksčiau, taip pat neįvyksta pokytis dėl lyčių asimetrijos. Tai liudija lauko *ortodoksiją* – nusistovėjusią vertinimo tvarką, kurią saugo dominuojantys lauko agentai. Premijų *mašinerija* – skyrimo

mechanizmai – pasižymi struktūriniu inertiškumu, saugančiu lauko stabilumą. Šiuos mechanizmus reguliuojantys lauko agentai gali nuoširdžiai tikėti, jog laureatus išrenka vertindami tik pagal meninės vertės kriterijus ir nepastebėti, kad jų įkūnyta aukštos meninės vertės samprata yra šališka lyties prasme. Galima kelti prielaidą, kad Bourdieu refleksyvosios sociologijos teorijoje aprašomas simbolinis smurtas Lietuvos poezijos lauke reiškiasi ne per tiesioginę moterų diskriminaciją, o per gilesnes estetinio vertinimo kategorijas.

Nors poezijos laukas uždaras ir autonomiškas, dalyvavimas lauko hierarchijoje nėra būtina sąlyga pripažinimui ar autoriaus populiarumui. Autorius gali būti plačiai žinomas kaip performatyvaus ar tarpdisciplininio meno atstovas, arba labiau žinomas užsienyje nei Lietuvoje, tačiau ignoruojamas Lietuvos literatūros lauko elito, todėl, kad ir pats ignoruoja šio lauko hierarchiją ir nerašytas taisykles.

Tiriant Lietuvos poezijos lauką, literatūros sociologija atveria dar daug galimybių išsamiau apžvelgti simbolinės vertės kūrimo, konvertavimo ir paskirstymo mechanizmus. Tolimesnės tyrimo perspektyvos galėtų būti poezijos lauko diskurso ir retorikos analizė tiriant, kaip patys kūrėjai ir žiniasklaida reaguoja į apdovanojimus – galėtų būti analizuojamos premijų laureatų kalbos, teikiant premijas skaitomos laudacijos ir vieši pasisakymai, ieškant Englisho įvardintų „paniekos strategijų“ – būdų išlaikyti autonomiją net ir priimant institucinius įvertinimus. Taip pat vertinga būtų pasižiūrėti kaip gautos prestižinės poezijos premijos praktiškai veikia tolimesnes autorių karjerų trajektorijas – ar disponuojant šiuo simboliu kapitalu lengviau gaunamas finansavimas knygoms, kūrybinės stipendijos ar kitos svarbios premijos.

Poezijos festivaliai Lietuvoje yra svarbios, istoriškai įsitvirtinusios, didelė įtaka pasižyminčios institucijos, kurioms veikiant kuriama ir paskirstoma simbolinė vertė poezijos lauke. Jos veikia ir kaip *vartininkai*, atlieka autorių *įšventinimo* funkciją, taip pat per leidžiamus almanachus, organizuojamus renginius ir svarbiausia – prestižines literatūros premijas, kuria, telkia, konvertuoja ir hierarchizuoja simbolinį kapitalą. Nors pastebėta, kad abiejų šių institucijų veikla ir sąveika esmingai veikia poezijos lauką, tyrimas išryškino poreikį kvestionuoti susiformavusią institucinę inerciją. Tikiuosi, kad šiuos svarbius festivalius ateityje lydės stabilus valstybinis finansavimas, nenuilstama autorių kūryba derės su didesniu lauko atvirumu, o tolimesnė mokslinė refleksija padės dar geriau suprasti ir stiprinti šį dinamišką kultūros reiškinių.

Literatūros ir šaltinių sąrašas

Almanachas *Poetinis Druskininkų ruduo, 2021*. Sudarė Vytas Dekšnys ir Dominykas Norkūnas.

Leidykla VAGA, 2021.

Almanachas *Poetinis Druskininkų ruduo, 2022*. Sudarė Vytas Dekšnys ir Dominykas Norkūnas.

Leidykla VAGA, 2022.

Bourdieu, Pierre. *But Who Created the Creators?* – in *Sociology in Question*, – London, Sage, 1993.

Bourdieu, Pierre. *Kultūrinės produkcijos laukas, arba atvirkščias ekonomikos pasaulis*. – in *XX a. literatūros teorijos*, 2 dalis. Sud. Aušra Jurgutienė, vert. Loreta Jakonytė, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2010.

Bourdieu, Pierre; Wacquant, Loïc J. D. *Įvadas į refleksyviąją sociologiją*: Baltos lankos, 2003. Vertė Vilija Poviliūnienė.

Brundzaitė, Ramunė: *Tuščių butelių draugija*. Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2022.

Buividavičiūtė, Lina: *Tamsieji amžiai*. Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2021.

Butnoriūtė, Neringa *Poezija kaip iškalbingas renginys* in: „Šiaurės Atėnai“ (2021 12 17), <https://www.satenai.lt/2021/12/17/poezija-kaip-iskalbingas-reginys/>.

Butnoriūtė, Neringa: *Jaunųjų poezija: tarp nihilizmo ir naivumo* in: „Metai“ (2021 Nr. 1), internetinė nuoroda: <https://www.satenai.lt/2022/03/04/desperatiskas-svytejimas/>.

Butnoriūtė, Neringa: *Trys teatrališkos nominantės* in: „Metai“ (2022 Nr. 4), internetinė nuoroda: <https://www.zurnalasmetai.lt/neringa-butnoriute-trys-teatraliskos-nominantes/>.

Dragenytė, Ramutė. *Tuštumos jūra* in: „Metai“ (2021 Nr. 7), internetinė nuoroda:

<https://www.zurnalasmetai.lt/ramute-dragenyte-tustumos-jura/>.

Dubinskas, Artūras *You Need The Drugs* in: Šiaurės Atėnai (2020 12 18), internetinė nuoroda:

<https://www.satenai.lt/2020/12/18/you-need-the-drugs/>.

English, F. James. *The Economy of Prestige: Prizes, Awards, and the Circulation of Cultural Value*, – Harvard University Press, 2008.

Kazlauskaitė, Giedrė. *Laudacija Ramunei Brundzaitei*. Internetinė nuoroda:

<https://www.satenai.lt/2023/03/24/laudacija-ramunei-brundzaitei/>.

Kreivytė, Laima: *Artumo aritmetika*. Vilnius, Homo liber, 2019.

Kreivytė, Laima: *Moterys ir vyrai Lietuvos kultūroje po 20 metų* in: *Literatūra ir menas*, 2016 01 08. Internetinė nuoroda: <https://literaturairmenas.lt/publicistika/laima-kreivyte-moterys-ir-vyrai-lietuvos-kulturoje-po-20-metu>.

Kreivytė, Laima: *Sapfo Skai(s)tykla*. Vilnius, Homo liber, 2013.

Kudirka, Žygimantas (Mesijus): *XXI a. Kudirka*. Kitos knygos: Vilnius, 2016.

Liutkevičius, Ramūnas: *Šokis įsuka šviesą*, Bazilisko ambasada, 2021.

LRKM naujienos. Internetinė nuoroda: <https://lrkm.lrv.lt/lt/naujienos/isrinkti-jotvingiu-ir-jaunojo-jotvingio-premiju-laureatai-1/>

LRKM naujienos. Internetinė nuoroda: <https://lrkm.lrv.lt/lt/naujienos/jotvingiu-premija-bus-iteikta-dainiui-gintalui-jaunojo-jotvingio-nojui-saulyciui/>.

LRS internetinė svetainė. *Poezijos pavasario istorijos puslapiai*. Internetinė nuoroda: <https://rasytojai.lt/category/poezijos-pavasario-istorijos-puslapiai/>.

LRS internetinė svetainė. *Poezijos pavasaris*. Internetinė nuoroda: <https://rasytojai.lt/category/poezijos-pavasaris/>

LRS internetinė svetainė. *PP festivalio informacija apie Maironio premijos laureatus*. Internetinė nuoroda: <https://rasytojai.lt/maironio-premija/>

Martinaitis, Marcelijus, *Papirusai iš mirusiųjų kapų. Atgimimo ir vilties knyga*. Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1992.

PDR oficiali svetainė. *Informacija apie festivalio laureatus*. Internetinė nuoroda: <http://www.pdr.lt/lt/istorija/festivali-laureatai>.

PDR oficiali svetainė. *Informacija apie PDR festivalį*. Internetinė nuoroda: <http://www.pdr.lt/lt/festivalis/apie-festivali>.

Pumputis, Martynas: *Eskalatorius į žemutinius poezijos aukštus* in: Literatūra ir menas (2023 02 24), internetinė nuoroda: <https://literaturairmenas.lt/literatura/martynas-pumputis-eskalatorius-i-zemutinius-poezijos-aukstus>.

Rėklaitytė, Akvilė. *Poezijos paukštė kaip Trojos arklys* (NŽ-A nr. 5, 2022). Internetinė nuoroda: <https://nzidiny.lt/akvile-reklaityte-poezijos-paukse-kaip-trojos-arklys-nz-a-nr-5/>

Rudžianskaitė, Ieva *Jūros nėra, bet ji banguoja* in: „Literatūra ir menas“ (2021 05 21), internetinė nuoroda: <https://literaturairmenas.lt/literatura/ieva-rudzianskaite-juros-nera-bet-ji-banguoja>.

Rudžianskaitė, Ieva: *Aiškios linijos neaiškumai* in: Šiaurės Atėnai, 2022 05 20. Internetinė nuoroda: <https://www.satenai.lt/2022/05/20/aiskios-linijos-neaiskumai/>.

Rudžianskaitė, Ieva: *Desperatiškas švytėjimas* in Šiaurės Atėnai (2022 03 04), internetinė nuoroda: <https://www.satenai.lt/2022/03/04/desperatiskas-svytejimas/>.

Sapiro, Gisele. *The metamorphosis of modes of consecration in the literary field: Academies, literary prizes, festivals*. In: Elsevier.com

Saulytis, Nojus: *SMS gėlytė*. Kitos knygos, 2020.

Skaitymo metai. *Naujiena apie PP premijos finansavimą*. Internetinė nuoroda: <https://skaitymometai.lnb.lt/index.php?2129526715>.

Skaitymo metai: 7000 eurų „Poezijos pavasario“ premija tampa finansiškai didžiausia premija Lietuvoje, skiriama už poeziją. Internetinė nuoroda:

<https://skaitymometai.lnb.lt/index.php?2129526715>.

Teisės aktų registras. *Jotvingių ir Jaunojo jotvingio premijų nuostatai*. Internetinė nuoroda: <https://www.e-tar.lt/portal/it/legalAct/TAR.4FDC9725317E/DRTkRqTBbU>.

Vyšniauskas, Tomas: *Žvelgiant nuo lapo briaunos* in: Šiaurės Atėnai (2021 04 09), internetinė nuoroda: <https://www.satenai.lt/2021/04/09/zvelgiant-nuo-lapo-briaunos/>.

Wiles, Ellen. *Live Literature: The Experience and Cultural Value of Literary Performance Events from Salons to Festivals*, Palgrave Macmillan, 2021

Abstract

This master's thesis analyzes two most important poetry festivals in Lithuania – “Poetry Spring” (PS) and “Druskininkai Poetic Fall” (PDF) – as institutions that create symbolic cultural value. This thesis reviews the history of PS and PDF, the festivals' main operating strategies, and how these institutions interact with one another. Based on Pierre Bourdieu's theory of the literary field, James F. English's concept of the economy of prestige, and Gisèle Sapiro's analysis of literary festivals as institutions that confer consecration upon authors, the study examines how two major poetry festivals in Lithuania create and distribute symbolic and economic value within the literary field, what the internal hierarchy of this field is, how symbolic value circulates within the field, particularly through literary awards presented during festivals. Also the role of festival-published anthologies is discussed. To investigate these processes more deeply, this master's thesis conducts a study which involves data collection and information analysis. Data on laureates, sponsors, and the financial value of the awards from 2001 to 2025 is analyzed to examine how the financial value of the awards aligns with the overall festival budget, what are the objectives of the sponsors (state, municipalities, or organizations), and how prestige is used to establish cultural legitimacy. It is revealed that through prestigious PS and PDF prizes, the public funds – economic capital – are “purified” of bureaucracy and politics and become pure literary prestige – symbolic capital. In the field of poetry, which leans more toward the autonomous pole, symbolic capital is still fundamentally more important than economic capital. The administrative structure of the festivals is also examined: who comprises the committees – authorities or bureaucrats, how the ambiguity of reward and honor is managed, and what influence behind-the-scenes processes have on decisions. The study analyzes statistics on the winners of major awards from 2001 to 2025 and discusses in detail one of the main Lithuanian poetry awards – the Jotvingiai Award, presented during the PDF – reviews the award's regulations, the methods for forming the award committee and the gender distribution among its members. Also the books submitted for evaluation and those that won the awards are compared based on reviews published in the cultural press. The study examines the ways in which festivals act as gatekeepers, i.e., whom they allow into the field of poetry, which authors do they support, and how they provide opportunities, prestige, and access to the greatest symbolic value. This study examines and discusses the significant gender asymmetry among the laureates of major poetry festivals' awards from 2001 to 2025, and explores why this asymmetry remains particularly pronounced to this day, and why, even following publicly voiced

feminist criticism, the change in the gender asymmetry among award winners between 2016 and 2025 has been negligible (from 82% men / 18% women to 75% men / 25% women). The aim is to determine how this imbalance is shaped by the composition of evaluation committees (the role of evaluators), the distribution of symbolic power, and what strategies (public speeches, criticism) are being employed to challenge the established canon. The study also identifies outsiders in the field of poetry who disregard the field's hierarchy and rules, and who are in turn ignored by the field itself; it examines how being on the margins of the field affects these authors' careers, visibility, and prestige.